

**TC.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

TÜRKİYE'DE KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARI (1923-2016)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Mustafa AVŞAR

Niğde

Temmuz, 2019

TC.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARI (1923-2016)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Mustafa Avşar

Danışman : Dr. Öğretim Üyesi Filiz KUTLUAY TUTAR

Üye : Prof. Dr. Erdinç TUTAR

Üye : Doktor Öğretim Üyesi Ahmet TURGUT

Niğde

Temmuz, 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları (1923-2016)” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiği ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

26/07/2019

Mustafa AVŞAR

ONAY SAYFASI

Doktor Öğretim Üyesi Filiz TUTAR danışmanlığında **Mustafa AVŞAR** tarafından hazırlanan " Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları (1923-2016)" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih: 26/07/2019

JÜRİ :

Danışman : **Doktor Öğretim Üyesi Filiz KUTLUAY TUTAR**

Üye : **Prof.Dr. Erdinç TUTAR**

Üye : **Doktor Öğretim Üyesi Ahmet TURGUT**

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Emin Hüseyin ÇETENAK
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Kırsal alanların genel özellikleri arasında başta altyapı, yol, su, elektrik, olmak üzere, eğitim ve sağlık imkânları daha kısıtlı olduğu, istihdamın ağırlıklı olarak tarıma dayalı, ekonomik çeşitliliğin sağlanamadığı ve nüfus yoğunluğunun kentlere göre daha az olması göze çarpmaktadır. Kırsal kalkınma ise kırsal yaşamı kolaylaştırmak amacıyla yapılacak her türlü faaliyet olarak tanımlanmasına rağmen, Türkiye'de genellikle alt yapı hizmetlerinin kırsala götürülmesi ve tarım işletmelerinin geliştirilmesi olarak anlaşılmıştır.

Bu tez çalışmasında, Türkiye'de Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllardan itibaren kırsal kalkınma politikaları ele alınmış, Dünya ve Avrupa Birliği ekseninde uygulanmakta olan politikalara değinilmiş olup, Türkiye'deki kırsal alanların mevcut durumları analiz edilmiş ve Avrupa Birliği uyum sürecinde beş yıllık kalkınma planları doğrultusunda uygulanmakta olan kırsal kalkınma planları açısından Türkiye'de geline son nokta incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın hayata geçirilmesinde, planlanmasından oluşumuna kadar ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren, değerli zamanlarından ayırarak, yapıcı eleştirileriyle çalışmanın tamamlanmasına büyük katkı sağlayan saygıdeğer danışman hocam Doktor Öğretim Üyesi Filiz KUTLUAY TUTAR'a, çalışmam boyunca benden yardımını esirgemeyen eşime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYEDE KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARI (1923-2016)

AVŞAR, Mustafa
İktisat Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Filiz KUTLUAY TUTAR
Temmuz 2019, 66 Sayfa

Kırsal kalkınma günümüzde dünyanın farklı bölgelerinde ülkeler arasında farklı tanımlamaları yapılan bir kavramdır. Türkiye’de ise net bir kırsal alan tanımı yapılamamış ve bu nedenle kırsal kalkınma politikaları başarılı bir şekilde yürütülememiş olsa da; Türkiye, kırsal alanlara yönelik geliştirilen kalkınma projeleri ile kırsal kesimin ekonomik sorunlarını çözmeye ve burada yaşayan insanların refah düzeylerini yükseltmeye çalışmıştır. Ancak Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren Türkiye’de yapılan kırsal kalkınma uygulamaları, gerçekleştirilen yasal düzenlemeler, idari planlamalar, projeler ve kalkınma modelleri istenilen kırsal gelişimi sağlamaya yetmemiştir. Bunun sebepleri arasında ise Türkiye’nin kendine has koşulları, bölgesel ihtiyaçları ve karmaşık sorunlarının varlığı kırsal kalkınmanın genel anlamda gerçekleştirilmesini engellemiştir. Çeşitli engeller olsa bile Cumhuriyet’in ilanından başlayarak çağdaşlaşma yolunda ilerleyen ülkemizde, kırsal alanların kalkındırılması ve kentlerin seviyesine çıkarılması kaçınılmaz bir zorunluluk olmuştur.

Bu araştırmada; Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği yolunda kırsal alanların durumu incelenmiş, Avrupa Birliği katılım sürecinde uygulanan politikalar hakkında bilgiler verilmiş ve Türkiye’de uygulanacak olan planlar hakkında görüşlerde yer almıştır. Bu süreçte planların işlenişi, uygulaması ve kurumsal oluşumuna ilişkin çalışmalara da yer verilmiştir. Sonuç olarak Türkiye’de kırsal kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi, kırsal alanların kalkındırılabilmesi için ülkenin elinde bulunan güçlü yönleri doğal zenginlikleri büyüyen ekonomisi, kullanabileceği fırsatları bulursa da, bunun yanında işsizlik, eğitim seviyesinin düşük olması gibi zayıf tarafları ve tehdit oluşturabilecek ekonomik unsurları bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: IPARD, SAPARD, Kırsal Kalkınma, Türkiye, Avrupa Birliği

ABSTRACT
MASTER THESIS

RURAL DEVELOPMENT POLICIES IN TURKEY (1923-2010)

AVŞAR, Mustafa
Department of Economics
Supervisor: Asst. Prof. Filiz KUTLUAY TUTAR
Jun 2019, 66 Pages

Today, rural development is a concept that makes different definitions between countries in different regions of the world. In Turkey, we have not had a clear definition of rural areas and rural development policies therefore not carried out successfully, though; Turkey, rural development and rural development projects aimed at solving economic problems and has tried to upgrade the welfare of the people living here. However, rural development since the founding of the Republic of applications made in Turkey, carried out by legal regulations, administrative planning, projects and development models are not sufficient to provide the desired rural development. Among the reasons that Turkey's unique conditions, has prevented the realization of assets of the regional rural development in general needs and complex problems. Even though there are various obstacles, the development of rural areas and raising them to the level of cities has become an inevitable necessity in our country which has been on the way of modernization starting from the proclamation of the Republic.

In this study; Turkey's examined the situation of rural areas towards membership of the European Union, took place in opinion about the European Union accession process and provides information about the policies implemented in the plans to be implemented in Turkey. In this process, studies related to the processing, implementation and institutional formation of the plans were included. As a result, the realization of rural development in Turkey, strengths natural wealth growing economy in the hands of the country to kalkındırıl of rural areas, although the opportunity might use, as well as unemployment, such as low levels of education there are weaknesses and economic factors that may pose a threat.

Keywords: IPARD, SAPARD, Rural Development, Turkey, European Union.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARINA DÜNYA VE AVRUPA BİRLİĞİ EKSENİNDE BAKIŞ

1.1. KIRSAL ALAN VE KALKINMA KAVRAMI.....	3
1.1.1. Kırsal Alanlar.....	3
1.1.2. Ekonomik ve İdari Olarak Kırsal Alan.....	5
1.1.3. Kırsal Yerleşim Yapısı.....	5
1.1.5. Kırsal Alanların Temel Özellikleri.....	7
1.1.4.1. Kırsaldaki Nüfus Yapısı.....	7
1.1.4.2. Kırsal Alanlarda Eğitim ve Sağlık Olanakları.....	7
1.1.4.3. Kırsal Alanlardaki Altyapıya Yönelik Hizmetler.....	8
1.1.4.4. Kırsal Alanda Mülkiyet Durumu.....	8
1.1.4.5. Kırsal Alanlarda Genel Ekonomik Durum.....	9
1.1.5. Kalkınmanın Kavramsal Tanımı.....	9
1.1.6. Kırsal Kalkınma.....	10
1.1.6.1. Kırsal Kalkınmada Kapsam ve Anlam.....	10
1.1.6.2. Kırsal Kalkınmanın İlkeleri.....	11
1.1.6.3. Kırsal Kalkınma Hareketlerinde Ortaya Çıkan Hedefler	12
1.2. KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARI.....	13
1.2.1. Kırsal Kalkınma Politikaları Kapsamı.....	13
1.2.2. Kırsal Kalkınmaya Yönelik Kullanılan Araçlar.....	13
1.3. DÜNYA GENELİNDE KIRSAL KALKINMAYA BAKIŞ.....	14
1.3.1. Dünya'da Kırsal Kalkınma Anlayışında Ortaya Çıkan Yeni Yönelimler.....	14
1.3.2. Gelişmiş Ülkelerin Kalkınma Konusunda Bazı Uygulamaları.....	14
1.3.2.1. Amerika Birleşik Devletlerinde Ortaya Çıkan Uygulamalar.....	14
1.4. AVRUPA BİRLİĞİ KIRSAL KALKINMA HAREKETLERİ.....	15
1.4.1. AB'de Kırsal Kalkınma Politikalarının Ortaya Çıkması.....	15
1.4.2. Kırsal Kalkınma Politikalarının Gelişim Süreci.....	16
1.4.2.1. 1955-1999 Dönemi.....	16
1.4.2.2. 2000-2006 Dönemi.....	18
1.4.2.3. 2007-2013 Dönemi.....	18
1.4.3. Avrupa Birliğinin Kırsal Kalkınmada Kullandığı Eksenler.....	19
1.4.4. AB'nin Kalkınmada Uyguladığı Politikalar ve Araçlar.....	19
2.2.4.1. AB Yapısal Fonlar.....	20
2.2.4.3. Kırsal Ekonomi Geliştirme Faaliyetlerini Bir Araya Getirme.....	21
1.4.5. Birliğe Katılmadan Önceki Mali Yardımlar.....	21
1.4.5.1. SAPARD Programı.....	21
1.4.5.2. IPA Programı.....	22
1.4.6. AB Kırsal Kalkınmayı Etkileyen Görüşleri ve Türkiye'deki.....	22
Uygulamalarına Etkileri	

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'NİN KIRSAL KALKINMA HEDEFİNDE POLİTİKA
MODELLERİ

2.1. TÜRKİYE'DE KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARI.....	24
2.1.1. Planlı Dönemden Önce (1920-1959).....	24
2.1.2. Planlı Kalkınma Dönemi.....	27
2.1.2.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967).....	27
2.1.2.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972).....	27
2.1.2.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977).....	28
2.1.2.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983).....	28
2.1.2.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989).....	29
2.1.2.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994).....	30
2.1.2.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000).....	30
2.1.2.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005).....	31
2.1.2.9. Ulusal Tarımsal Strateji (2006-2010).....	31
2.1.2.10. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013).....	32
2.1.2.11. AB'ye Uyumluluk Sürecinin Kırsal Kalkınmaya Etkileri.....	33
2.2. TÜRKİYE'DE KIRSAL KALKINMA ALANINDA ADI GEÇEN.....	34
KURUM YAPILANMALARI	
2.3. TÜRKİYE'DE KIRSAL ALANLARDA MEVCUT DURUM.....	35
2.4. AVRUPA BİRLİĞİ KATILIM ÖNCESİ TÜRKİYE'DE Kİ KIRSAL.....	36
KALKINMA POLİTİKALARI	
2.4.1. IPA Programları.....	36
2.4.2. IPARD Programları.....	37
2.5. TÜRKİYE'DE KIRSAL KALKINMANIN SORUMLULARI.....	37
2.5.1. Resmi Kurumlar Vasıtasıyla Kırsal Kalkınma Modeli.....	38
2.5.1.1. Merkezi İdare.....	38
2.5.1.2. Taşra Teşkilatı.....	39
2.5.1.3. Mahalli İdareler.....	86
2.5.1.4. Mahalli İdare Birlikleri.....	40
2.5.2. Sivil Birleşimler Vasıtasıyla Kırsal Kalkınma Modeli.....	40
2.6. TÜRKİYE'NİN KIRSAL KALKINMASINDA KULLANILAN.....	41
MODELLER	
2.6.1. Merkez Köyler Modeli.....	41
2.6.2. Köy-Kent Modeli.....	42
2.6.3. Tarım-Kent Modeli.....	42
2.6.4. Örnek Köyler Modeli.....	42
2.6.5. Çok Yönlü Kırsal Alan Planlama Modeli.....	43
2.6.6. Toplumun Kalkınması Modeli.....	43
2.6.7. Köylere Dönme Modeli.....	44
2.7. TÜRKİYE'DE KIRSAL KALKINMAYI AMAÇLAYAN POLİTİKALAR.....	44
HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME.....	44
2.8. TÜRKİYE'DE GENEL KIRSAL KALKINMA VİZYONU VE 2023.....	46
HEDEFLERİNE GENEL BAKIŞ.....	46
2.9. TÜRKİYE'DE UYGULANAN KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARININ.....	47
GZFT (SWOT) ANALİZİ.....	47
SONUÇ.....	51
KAYNAKÇA.....	52
ÖZ GEÇMİŞ.....	66

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
AGÜ	: Az Gelişmiş Ülke
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
BYKP	: Beş Yıllık Kalkınma Planı
ÇATAK	: Çevre Amaçlı Tarımsal Alanların Korunması
DB	: Dünya Bankası
DGD	: Doğrudan Gelir Desteği
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ	: Devlet Su İşleri
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
FAO	: Dünya Gıda ve Tarım Örgütü
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hâsıla
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GZFT	: Güçlü Zayıf Yönler Fırsatlar Tehditler
IFAD	: Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu
IPA	: Instrument for Pre-accession Assistance-Katılım Öncesi Yardım Aracı
IPARD	: Instrument for Pre-accession Assistance-Rural Development-Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Bileşeni
KHGM	: Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri

KÖYDES	: Köy Altyapısını Destekleme Projesi
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OPD	: Ortak Piyasa Düzeni
ORKÖY	: Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü
OTP	: Ortak Tarım Politikası
ÖÇP	: Önder Çiftçi Projesi
ÖUKP	: Ön Ulusal Kalkınma Planı
ÖİKR	: Özel İhtisas Komisyon Raporu
SAPARD	: Tarım ve Kırsal Kalkınma için Özel Katılım Programı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TİGEM	: Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü
TKK	: Tarım Kredi Kooperatifleri
TSK	: Tarım Satış Kooperatifleri
TKİB	: Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TZOB	: Türkiye Ziraat Odaları Birliği
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

GİRİŞ

Tezin ana teması Türkiye'nin Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar kırsal kalkınma alanında meydana gelen gelişmeleri analiz etmektir. Bu bağlamda tezimiz üç ana bölümden oluşmaktadır. Kırsal alan ve Kırsal Kalkınma terimlerinin açıklandığı birinci bölümde kırsal alanların yapısı, temel özellikleri, oluşum şekillerine değinilmiş olup, kırsal alanlarda nüfus ve altyapı hizmetleri, tarım sektörünün genel durumuna değinilmiştir.

Dünya ve Avrupa Birliği ekseninde Kırsal Kalkınma Politikalarının incelendiği ikinci bölümde ise Dünya'da kırsal kalkınma alanında ortaya çıkan yeni yönelimlerle birlikte gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kırsal kalkınma uygulamaları örneklendirilmiş olup uluslararası kuruluşların kırsal kalkınmaya etkileri incelenmiştir. Son olarak Avrupa Birliği'nde kuruluşundan itibaren kırsal kalkınma politikaları üzerinde durulmuş, Avrupa Birliği kırsal kalkınma yaklaşımlarının Türkiye uygulamalarına etkileri araştırılmıştır.

I. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışma ile 1923'ten günümüze özellikle planlı dönem sonrası kırsal kalkınma alanında uygulanan politikalar incelenmiş kırsal alanların ekonomik sosyal ve kültürel yönden değerlendirmesi yapılmış, kırsal alanların kalkınmışlık derecesi saptanmaya çalışılmıştır. Öte yandan Dünya ve Avrupa Birliği'nde Kırsal Kalkınma Yaklaşımları gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki Kırsal Kalkınma Politikaları incelenmiş Avrupa Birliği Kırsal kalkınma Politikalarının Türkiye'ye etkileri üzerinde durulmuştur.

II. Materyal ve Yöntem

Çalışmanın yöntemi genel olarak literatür ve mevzuat taramasına dayanmaktadır. Ayrıca Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikalarını meydana getiren ve bu politikaların uygulanmasını sağlayan birimlerin araştırma ve yayınları ile kırsal kalkınma konusunda çalışma, makale, istatistik gibi kaynakların bulunduğu web siteleri üzerinden de veriler elde edilmiştir.

Kırsal Kalkınma; kırsal kesimde yaşayan ve geçimini yüksek oranda tarım sektörüne dayandıran toplum kesimlerinin yaşam koşullarının iyileştirilmesi, geçim

seviyelerinin yükseltilmesi kırsal alanlar ile diğer bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılığının azaltılması, tarımsal üretimin sanayi ile bütünleştirilmesi, kırsal alanlarda işsizliğin azaltılması ve göçün önlenmesi amacını taşımaktadır.

Ülkemizde izlenen politikalarda kırsal alanda hayatlarının sürdürenlerin geçim seviyelerinin yükseltilmesi amaçlanmış ve kırsal kalkınma araçları olarak, tarım ve toprak reformu, üretimde verimliliğin artırılması, kooperatifleşme, köy-kent ve merkez köy benzeri proje uygulamaları gerçekleştirilmiştir.

Kırsal alanlardaki olumsuzlukları ortadan kaldırmak için kırsal alana yönelik kapsamlı yaklaşımlar planlı dönem ile başlamıştır. Planlı dönem öncesi Türkiye'de kırsal kalkınma bakımından bazı gelişmeler olmuşsa da istenilen düzeyde bir kalkınma sağlanamamıştır.

Kırsal alanlardan kentlere hızlı ancak plansız bir göç sürmüştür. bu göç ile kırsal alanlarda yaşanan sorunlar kentlere taşınmış ve kentler sorunlu yerler haline gelmiştir. Kentlere göçü önlemek ve kırsal alanları yaşanabilir hale getirmek için uygulanan kalkınma girişimlerinin yetersiz olması bu alanların gelişmelerini sağlamış ve amaçlanan başarıya ulaşamamıştır.

Kalkınmakta olan ülkelerde tarım ekonominin en önemli sektörüdür. Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar uygulanan kırsal kalkınma politikaları, teknolojik gelişmeler, sosyo-ekonomik koşullar zaman içinde farklılaşmış yeni ve farklı oluşumları gerekli kılmıştır.

Tarım sektörü Cumhuriyet döneminde devir alınan ve giderilemeyen temel yapısal sorunlara sahiptir. Bunların başında tarım arazisi mülkiyetinde yaşanan adaletsiz yapı bulunmaktadır. Tarım sektörünün kırsal alanın hemen hemen tek ekonomik getiri kaynağı olduğu ülkemizde tüm süreç yoksulluk olarak göze çarpmaktadır.

Tarımın gelir getirici özelliği azaldığı sürece köylü kesimin yaşama tutunma gücü giderek azalmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARINA DÜNYA VE AVRUPA BİRLİĞİ EKSENİNDE BAKIŞ

1.1.KIRSAL ALANLAR VE KALKINMA KAVRAMI

1.1.1. Kırsal Alanlar

Şehir olarak tanımlanan yerleşim bölgelerini haricinde olan, hayvancılık ve tarımla ilgilenen faaliyet ve işlerin yapıldığı bölgeleri de içine alan köy, bucak, kom, mezra vb. adlarla birlikte insan yerleşim alanlarının bulunduğu alanların 'kırsal alan' diye adlandırırız. Ekonomik açıdan tarım sektörüne bağlı olan, ikili dayanışmaların oldukça fazla olması, işbölümünün, uzmanlığın az olduğu bölgelerde hayatlarını sürdürenlerin olduğu toplulukları kapsamaktadır(Geray,1999:63).

8. BYKP Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonunun Raporu: Yaşamsal-maddi işlerin büyük oranda tabii kaynakların kullanımına bağlı bulunduğu; iktisadi, kültürel ve toplumsal gelişim sürecinin ağır bir şekilde devam ettiği; ananevi kıymetlerin insan hayatına yön vermede etkin kılındığı; karşılıklı münakaşaların önemli olduğu; teknoloji alanındaki ilerlemelerin etkilerinin uzun zaman sonra ortaya çıktığı, sosyo-ekonomik durumlarıyla kent ile ilgili alanların haricindeki alanlar kırsal

İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı; Kırsal kalan bölgeleri nüfusunun yoğunluğuna bakarak tanım getirmiştir(Güder G. 1998). Bu tanımlamada nüfusun yoğunluğu kilometrekarede 150 bireyden az olan kısımlar kırsal bölge kabul edilmekte ve bu alanlar 3 kısma ayrılmakta. Buna göre;

(i) Ülke nüfusunda %50 ve daha fazlası kırsal bölgelerde yaşıyor ise, kırsallığı ağır basan alanlar,

(ii) Ülke nüfusunda %15 ile %50 arasındaki kısmı kırsaldaki bölgelerde yaşanan yerler, ciddi oranda kırsal alanlar,

(iii) Ülkede nüfus oranının %15 ve daha düşük bir miktarının kırsal bölgelerde kaldığı yerler ise, kentliliği ağır basan alanlar diye sınıflandırılır. Bahsi geçen tanımlamaların yanı sıra, 1988'de yatına sunulan “Kırsal Toplumun Geleceği” isimli

Komasyon Belgesi kırsal bölgeleri milli ekonomiler ile uyum sağlama oranına göre kategorize etmiştir (Anonim, 2006b). Buna göre;

(1) Bütünleşmiş kırsal bölgeler; nüfus miktarının giderek artması, istihdamda tarımın haricindeki alanlara dayanması, bununla birlikte toprak kullanmada tarım sektörünün önemli bir paya sahip olması, sosyal, kültürel miras ve çevre açısından tehdit ile karşılaşılması ve büyük illere yakın olunması, bu bölgelerin özelliğindendir.

(2) Orta dereceli kırsal bölgeler; hemen hemen kent bölgelerinden uzaklık, tarım ve tarım dışı bölümlerden değişen miktarlarda karışımı bir ekonomik yapı, geniş kapsamlı çiftliklere denk gelmesi bu tür bölgelerde görülen özelliklerdendir.

(3) Tam kırsal bölgeler; nüfus yoğunluğunun çok az, gelir seviyesinin düşük, nüfusun yaşlı, ekonominin tarım sektöründeki istihdama dayanması, hizmet sunumunun düşük olması, çevresinden uzak olmaya sebep olan coğrafi özellikler bu tür alanların ortak özellikleri arasında sayılmaktadır.

Yukarıdaki tanımlardan yola çıkılarak, kırsal alan diyince; nüfus oranının az, ekonominin tarıma dayalı olduğu, geleneklerin yaşamın şekillenmesinde etkili olduğu ve sağlık, eğitim, kültürel-sosyal ve haberleşme gibi olanakların yeterli olmadığı yerleşim alanları ilk akla gelenlerdir.

Ülkemizde üretim ilişkileri açısından kırsal bölgeler, şehir ve ilçe merkezleri dışında kalan ve üretime hammadde sağlayan bölgeler olarak bilinmektedirler. Bu tanımdan yola çıkarak istatistiksel veriler baz alındığında ülkedeki nüfusun %35'i kırsal bölgelerde hayatlarına devam etmektedirler. Kırsal bölgenin ana özelliklerini belirten ve nitel-nicel açıdan tanımlayabilecek bir tek kırsal bölge tanımlaması ise şimdilik yapılamamıştır. Nüfus sayımında şehir ve ilçe merkezlerinin dışındaki kısımlar, hane halkı anketlerinde nüfusu 20.000'den az olan yerler, tarım istatistiklerinde ise tüm köyler ve nüfusu 5 binden daha düşük miktarlı ilçe merkezlerini "kırsal bölge" şeklinde kabul edilmektedir. Türkiye'de şehir olarak baz alınan, çalışma gücü ve ekonominin genel anlamda tarıma dayalı, kırsal yaşam şekillerinin yaygın olduğu şehirler de yerleşim alanları kırsal bölge niteliği taşımaktadır. Bunun tam tersi olarak ise, kırsal bölge sınıfında bulunan bazı yerleşim alanları da sanayi ve turizm anlamında gelişmiş kentsel alan niteliği göstermektedirler(Gülçubuk, 2005).

Kırsal bölgelerin, varlığını sürdürebilmesi ve kentsel alanlara göre daha geri sosyal ve ekonomik olanaklarda yaşayan kırsal kesim insanların hayat standartlarının yükseltilmesi için yapılan faaliyetlere, genel anlamda, kırsal kalkınma denilmektedir. Buradan yola çıkılarak kırsal kalkınmayı, şehir alanlarının uzağında kalan, kentlere göre daha dezavantajlı hayat şartlarında yaşayan ve çalışan, eldeki doğal kaynakları kötü kullanmadan, uygulanma ve sürdürülme açısından değerlendirilmesi amacıyla, yaşam seviyelerinin ve ekonomik düzeyinin çoğaltılması olarak tanımlayabiliriz. Kır ve kent arasındaki gelişmişlik farklarının ortadan kalkması demek tarımda iyileşmenin sağlanması ve tarım üretiminde kalitenin artması demektir(Anonim, 2002a).

1.1.2. Ekonomik ve İdari Olarak Kırsal Alan

Kalkınmada köy ekonomisinde büyük bir kısmı tarım sektörü ile geçinen, toplum ilişkileri kendine özgü, belli yerleşme alanı olan, en ufak yönetsel kısma sahip, nüfus miktarı 2000'e kadar olan yerleşme kısımları şeklinde tanımlanmakta. (Ceyhun, 1975:19).

Özer Ozankaya'ya göre köy, genelde tarım sektörü ile ilgilenen, ait olduğu geniş toplulukla bir şekilde birlikte hareket eden, birbirlerine karşı kuvvetli bağımsızlık eğilimine bulunan, yani toplum ile ilgili çerçeveden daha fazla doğal alana özgü, itina ile saklanan belli kriterleri olan topluluktur(Ozankaya, 1971:32).

Köylü, ana hayat kaynağının tarım üretimine dayalı yerleşim alanlarını meydana getiren, genel olarak bu alanlarda hayatlarının sürdüren, gerek aralarında, gerekse çevreleri ile yakın ilişkilerde bulunan, birbirinden ayrı kategori ve şahıslardan oluşan topluluk bütünleridir (Çağlar, 1986:29).

1.1.3. Kırsal Yerleşim Yapısı

Türkiye'nin kır yerleşme küçük bir farklılıkla gelenekvari birlikte yaşam şekli olarak tanımlanmıştır. Türkiye'de köyler açısından bakıldığında tahmini 1/3'ü dağılmış vaziyette, 2/3'ü de geleneklere uygun topluca yerleşme özellikleri göstermektedir. Geleneksel toplu yerleşmede ise iki şekilden bahsedilebilir. Bunun ilki köylerdeki meskenlerin ve işletilen konutların birlikte oluşu veya köyün sınırı içinde farklı yerlerde bulunması, ikinci sıradaysa köy ve yerleşme kısımları arasında kalan aranın büyük olmasıdır. Ülkemizde özellikle köy yerleşme kısımları arasında

uzaklığın çok olması ve köy yerleşme kısımlarının sayısının fazlalığının ortaya çıkardığı farklı problemler mevcuttur(Çevik ve Tekinel, 1998:4).

Şimdilik köyün kategorisine ulaşamamış köyaltı yerleşim yeri diye tanımlanabilecek dağlık yerleşmelerin, “kom, mezra, oba, dam” gibisinden isimler alıyor ve tamamlanmamış bir yerleşim yerini yansıtıyor. Bunun haricinde dalyanlar, kireç ocakları benzeri iktisadi uğraşların sebep olduğu yerleşimler de köy altı yerleşimler şekliyle değerlendirmeye alınırlar. Ülkede bunlar dışındaki bölgelerde nazaran Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde dağınık yerleşim sayılarının çoğalması, bu tür yörelerin kültürel-etnik-coğrafi özellikleriyle izah edilebilir (Günaydın, 2001:5).

Tunçdilek (1967) köy altı yerleşmelerine sebep olarak şu ifadeleri kullanmıştır: “Türkiye’deki yerleşim alanlarının çoğunlukla köy altı benzeri küçük mesken biçimlerinden oluşmasının nedenlerinin en başta içine kapanık aile ve ekonomi düzeni, eski zirai yöntemler, hayvan besiciliği, bahçe ziraatı, yayla faaliyetleriyle tabi etmenler olarak geçinme alanlarının azlığı ve bu alanların birçok defa küçük kompartımanlardan oluşması gibi nedenler sayılır. Ülkemizde köy altı mesken biçimleri, birbirlerinden ayrı ya da aynı görünümlü olsa da, doğması, gelişmesi ve işleyişleri açısından yerleşim şekilleri arasında birtakım benzerlikleri mevcuttur. Bu sayılanlar dıştan görünüş olmayıp, sadece belli alanda gelişen yerleşim şekilleridir. Nitekim köy altı biçimlerinin bir çoğu kendi içine kapanmış aile sistemiyle kapalı ekonomi sistemi baskısının altına girmiş ve bu iki baskının oluşturduğu ayrılma etkeninin etkisi altında kalmış olup, bahsi geçen yerleşim uniteleri, küçük küçük kümeler şeklinde kalarak geçinme alanlarının içinde dağınık olarak kalmışlardır. Küçük köyler, bu yerleşim birimlerine kamusal hizmet götürme zorluğu, etkinsizliği ve verimsiz olması nedeniyle ya kendi iç dinamikleri ile gelişerek hayatlarına devam etmek ya da gelişmeden geri geri giderek ortadan kaybolma ikilemi ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Günaydın, 2001:5; Bkz. Tunçdilek, 1967:166-168).

Ülkemizde kır bölgelerinde görülen en ciddi sıkıntılardan birisi, kırsaldaki oturma düzenlerinin adetinin fazla ve dağılmış durumda bulunmasıdır. Bu özelliği bir taraftan kır bölgelerinde hayatlarına devam edenlerin üstyapı ve altyapı imkanlarına ulaşmasını zorlaştırmakta, bir taraftan da kamusal yatırımları güçleştirmektedir. Kırsal

bölge planlanmasıyla alakalı hukuki gelişmeler yaşanmış olmasına rağmen, köy yerleşmelerinin sadece % 1'i düzenli yerleşmeye geçebilmiş, kırsal bölgelerin imar planları ve uygulanmasıyla ilgili iyileştirmeler yeterli olmamıştır. Ancak son senelerde köy alanlarında yeni yerleşme yeri oluşturma, imar plan düzeni ve kredi ile ev inşaa isteği hızla çoğalmaktadır. Kent nüfusunun, haftasonu ve yaz tatillerinde gezi ve tatil maksadıyla ya da ikinci bir ev edinme amacıyla kırsal bölgeleri tercih etmeleri ile kırsal yerleşim alanlarında bu talep artmaktadır (Gülçubuk, 2006:70).

1.1.4. Kırsal Alanların Temel Özellikleri

1.1.4.1. Kırsaldaki Nüfus Yapısı

Ülkede sosyo-ekonomik olarak değişimi gerçekleştirmede nüfusun belli süre zarfındaki değişiklikliliğine ilişkin donelerin kullanılma biçimi, kısa ve etkili bir tarzıdır. Nüfusun, işgücünü temsil etme faktörü onu üretimde çok ciddi bir unsur haline getirmiştir. Diğer taraftan üretilmiş olan mamullerin tüketimi de, nüfus miktarı ile doğru orantılı olarak değişmektedir. Emegın fazla olduğu üretim yapılan başlangıç sanayinin uygun işgücü ihtiyacı, diğer taraftan kırsaldaki hayat şartlarının ve gelir seviyesinin sınırlı olması önemli bir faktör olmaktadır (Günaydın, 2006).

1.1.4.2. Kırsal Alanlarda Eğitim ve Sağlık Olanakları

2000'deki sayım sonuçları Türkiye'deki okur-yazar oranını yüzde 87.5 çıkarmıştır. Erkek nüfusun yüzde 95'i, kadın nüfusuna yüzde 80'i okuma yazma bilmektedir. Kırsal kesimde ise erkeklerde bu oran %91, kadınlardaysa %73 olmaktadır. Kır kesimde bilhassa kızların eğitimden yararlanma oranı o bölgede köy yerleşim alanlarının lokasyonuna, alt yapı hizmetinin yeterince olup olmasına ve okullardaki kaliteye ve sosyo-kültürel yapısına göre değişir (Gülçubuk, 2006:70).

Kırsal yerleşkelerin ciddi bir miktarının temel altyapı imkanlarından mahrum kalması ve istenilen temizlik şartlarının taşınmaması; toplum, birey ve çevre sağlığı üzerinde olumsuz şeylere sebep olmakta. Kırsal alanlardaki sağlık hizmeti genelde sağlık ocağı, sağlık evi ve gezici sağlık ekipleri aracılığı ile sağlanmakta olup, bu birimlerde ise personel ve yeterli araç gereç sıkıntısı vardır. En başında, koruyucu sağlık hizmetlerinin sağlanması, kırsal alanda yerleşmiş olan sağlık birimlerinin iyileştirilmesi, temel halk sağlığını sağlayan hizmetlerin kalitelerinin yükseltilmesi ve

gezici sağlık hizmetlerinin kurumsal hale getirilmesi kırsal kesimde hayat kalitesinin ve yaşam sũrelerinin arttırılmasında çok önemli konumdadır (Gũlubuk, 2006:71).

1.1.4.3. Kırsal Alanlardaki Altyapıya Yönelik Hizmetler

Kırsalda bulunan arazilerde fiziki altyapı, mũlki yapı ve buna bağlı olan iyileştirmelerin önemi kritiktir. Bu bağlamda fiziki altyapının iyileşmesi, kırsal kalkınmanın en kritik öğelerinden birisi olarak öne çıkmakta. Kırsal bölgelerde arazinin kullanılış şeklinin iyi analiz edilmesi, tarım arazisi şeklinde değerlendirilen kısımların, kırsal özelliklerinin dikkatli incelenmesi sağlanarak bu alanların doğru bir biçimde değerlendirmesinin nũnũ açacaktır.

Kırsal yerleşmelerin ufak, nũfusu dũřũk ve dağınık şekilde bulunması, köye hizmetin gtũrũlme maliyetini arttırmakta buradan hareketle kırsal bölgelerde altyapı ve ũstyapı hizmetleri yeteri kadar sunulamamaktadır. Buda kırsal kalkınma gayretlerinde ciddi bir engel olmaktadır. Bu engelleri aşmak amacıyla kırsal bölgelerde cazibe merkezlerinin belirlenmesi, birlikte yaşanılan yerleşim alanlarının çoğaltılması, önceliğin ise bu yerleşim alanlarının fiziki ve sosyal şartlarının iyileştirilmesi ve i bölge yerleşimlerine hizmet sunma nihai potansiyelinin iyileştirilmesi çalışmalarının devam ettirilmesi gerekir (DPT, Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007).

1.1.4.4. Kırsal Alanlarda Mũlkiyetin Durumu

ũlkemizin kırsaldaki alanlarında, tapu-kadastro faaliyetleri şimdilik arzulanan çizgide değil. Hazineye ait olan ve orman niteliğindeki bölgelerin izin alınmadan kullanılması ve yeni arazi oluşturma eğiliminden dolayı, yurttaşlar arasında mũlkiyet çatışmalarından meydana gelen hukuki sıkıntılar oldukça fazladır. Kırsal yerleşmelerin imar planının olmaması, buradaki yerlere planlanmış hizmetin gitmesini engellemektedir. bununla birlikte, kırsal bölgede sunulacak hizmete yeterince maddi olanak ayrılmaması, var olan yatırımların bakımı ve onarımının istenildiği gibi yapılmaması ve bu hizmetlerden faydalanan kişilerin katılımının az oluşu, sunulan hizmeti zamanla bir kenara atılmış halde bırakmaktadır (Arem, agis, 2010)

1.1.4.5. Kırsal Alanlarda Genel Ekonomik Durum

Teorikte, milli ekonomi kuvvetlendikçe gittikçe artan GSMH 'da tarım sektörünün oranı gittikçe azalmaktadır. Bu durumda tarım ürünlerinde oluşan katma değerin, başka alanlara göre az olması ve gelir yükseldikçe tüketimin sınai mamüllere ve hizmet sektörüne kaymasıyla izah edilebilir(TKİB, Tarımsal Yapıda Değişme ve Gelişmeler Komisyonu, 2004:5).

1.1.5. Kalkınmanın Kavramsal Tanımı

Kalkınmanın tanımı bütün ülkelerde değişik şekillerde yapılabilir. Kalkınmayı kısaca; “ülkedeki ekonomik, toplumsal, siyasal yapının değişim göstererek insanların yaşamında ekonomik ve sosyal olarak gelişmesi ve git gide toplumda refahın çoğalması” olarak tanımlayabiliriz. Bu manada kalkınmayı rakamlarla anlatılan bir ekonomiksel büyüme ile birlikte farklı birtakım ekonomik ve sosyal farklılıkları da anlatmaktadır. (Ekonomi Ansiklopedisi, 1983:722).

Kalkınmış olan ülkelerde genelde görülen şeyler olarak; Tarım sektöründeki işgücü oranı %15'ten daha aşağıdadır. Kişi başı enerji tüketimi fazladır. Okuma-yazma oranı içinde, nüfusun toplam oranındaki payı yüksektir. Çocuk ölümleri, kişi başı doktor adedi, AR-GE faaliyetlerinin GSMH'dan içindeki payı yüksektir, sosyo-kültürel yapı gibi iyi derecededir, bunun gibi bir çok etken toplumun kalkınmışlık seviyesini belirlemekte kullanılmakta (Dülgeroğlu, 1988:10).

Ülkelerin tamamında kabul edilir olmasa bile kalkınmaktaki ülkeler genelinde aşağıdaki özelliklere rastlanmaktadır (Dülgeroğlu, 1988:11);

- 1- Bu ülkelerin geneli fakirlik seviyesindedir.
- 2- Tarım sektörünün toplam nüfusa oranı %65 ve üzeridir.
- 3- Nüfusun artış hızı fazladır.
- 4- Sermayenin emeğe oranı düşüktür.
- 5- Orta sınıfın olup olmadığı tartışma konusudur.
- 6- Eğitim seviyesi ve okuma-yazama oranı alt seviyededir.
- 7- Siyaset yöntemleri gelenek ve otorite üzerine kuruludur.

8- Doğal kaynaklar henüz kullanılmamıştır.

9- Ulusal gelirin ihracat oranı küçüktür. İhracata konu ürünlerin çoğu tarım ürünüdür.

1.1.6. Kırsal Kalkınma

Kalkınmanın mutlak bir neticesi olmayıp bunun yanında aktif bir süreçtir. Günümüz koşullarında ve değişik şartlara göre farklılık gösteren ve bu şartlardan kaynaklanan sıkıntıların çözülmesine odaklanan sürekli değişkenlik gösteren aktif bir kavramdır (Bakırcı, 2007:31).

Sade bir şekilde Kırsal Kalkınma; kırsal bölge veya kırsal yerleşim şeklinde tanımlanan bölgelerdeki kültürel, sosyal ve ekonomi olarak bütün faktörlerin, çevrenin korunması ve sürdürülebilirlik ilkelerinin kistasında bu alanlarda hayatlarını sürdüren kişilerin refah seviyesi ve hayat şartları seviyelerinin artırılmasına yönelik politika, plan ve uygulamaların tümü şeklinde tanımlanabilir.

1.1.6.1. Kırsal Kalkınmada Kapsam ve Anlam

Kırsal kalkınmanın en başında insanı odak almak üzere, teknolojiyi, ekonomiyi, yönetimi, doğal kaynakları, siyaseti ve hukuku yakinen ilgilendiren, bütünüyle kalkınmada ciddi bir aşamadır ve kalkınmadaki bütünsellik dahilinde gözlemlenmelidir (Arem, a.g.i.s, 2007).

Kırsalda yaşayan toplumun geliştirilmesi; toplumların içerisinde bulundukları ekonomik ve toplumsal şartlardan hariç bir şekilde değerlendirilemez. Kırsal gelişimin temel gayesi; kırsal bölgede hayatına devam eden fertlerin meydana getirdiği, mahalli birliklerin yapısal karakterlerini önemseyerek onların karşı karşıya oldukları sıkıntıları gidermek, gereksinimleri olan ana ve çağdaş ihtiyaçları sağlamak suretiyle kırsal toplumun geçim ve gelir seviyesini arttırarak, emeğin hakkını, ürünün bedelini elde etmesini temin ederek kırsal bölgede beklenmekte olan ekonomik gelişimi ve toplum bazda değişikliği sağlamaktadır (Geray, 1999:14)

Sanayi ve şehirleşme aşamasına bağlı bir şekilde, temelinde kırsal ve şehir olarak iki yerleşim şeklinin meydana gelmesine neden olmuştur. Bu oluşumun bir tarafında gelişik bir birim olan şehir yer alırken, öbür tarafında da kırsal yerleşme

birimleri vardır. Bu sonuçla da genel kalkınma yanında bir şekilde kırsal kalkınma problemi ortaya çıkmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı, 1994:48)

Köylerin kalkındırılması, kır bölgeleirnde hayatı tüm yönü ile kavrayacak bir iyileştirme olup kırsaldan göçü ve en önemlisi de belirli bir kısımda nüfus birikmesini önleyici hizmet olanaklarını kapsamaktadır. Bununla birlikte, kırsal kalkınma kapsamı içerisinde düşünülecek birliklerin kriterleri, kırsal kalkınma gayreti içerisindeki ülkelerin gelişme seviyesine göre değişkenlik gösterebilmektedir (Yıldırak, 1991:5).

1.1.6.2. Kırsal Kalkınmanın İlkeleri

Kalkınmada en ciddi unsur insanların kendileri olmasından dolayı, toplumun sosyo-kültürel ve maddi imkanların incelenmesi gerekmektedir. Sosyo-kültürel unsuru önemsemeyen köyün kalkınma hareketinin başarılı olması pek mümkün değildir. Kalkınmaya yönelik planların uygulama aşamasında, bir ziraat uzmanının, köylü vatandaşa önerdiği yenilikleri, köylü alakasızlığıyla karşılaşabilir. Bunun nedeni kalkınmak üzere olan ülkelerin çoğu toplulukları değişimi kabul etmemektedirler (Yıldırak, 1991:20).

Köyün kalkındırılmasında tarımda bazı düzenleme yapmak gerekebilir. Bunları şu şekilde sıralarız (Başbakanlık, 1964:34-39).

A- Tarımsal yapıda iyileştirme düzenlemeleri:

1. Toprağın mülkiyeti doğru kullanılması ve yerleşimde düzen olmalı,
2. Tarımsal topraklardan azami verim alınması için gereken şartlar oluşmalı,
3. Köylere altyapı getirilmeli,
4. Tarımsal ürünlere yönelen bir fiyat politikası sağlanmalı,
5. Köylülerin yetiştirdiği ürünlerin satışı için olanaklar oluşturulmalı,
6. Çiftçinin ihtiyacı olan ana mamullerin karşılanması gerekir.

B- Üretim arttıran yenilikler:

1. Köylüye gereken bilgi verilmeli,
2. Tarım üretimi için gerekli mamuller ortaya konmalı,

3. Köylüye üretimde ve başka sorunlarda gerekli kredinin sağlanması,
4. Köy yerinde üretim artırıcı yatırımlar cazip hale getirilmeli.

1.1.6.3. Kırsal Kalkınma Hareketinde Ortaya Çıkan Hedefler

Kırsal kalkınma hareketlerinin ana hedefleri arasında, kırsaldaki nüfus miktarının gelir seviyesini yükseğe taşımak ve yaşam kalitelerini arttırmaktır. Bundan yola çıkarak kırsal bölgelerde işsizliğin azaltılması, kırsal nüfus gelir seviyesini artırıcı ekonomik girişimlere destek verilmesi, hayat standardının iyi hale getirilmesi, etkin örgütlenme ve her seviyede katılım çok önemlidir. Sürdürülebilir kalkınma etrafında bölgesel potansiyellerin hareketlendirilerek gelirin ve istihdam olanaklarının çoğaltılması kırsal kalkınmada en ciddi amaçtır (Gülçubuk ve Karabıyık, 2002:1).

Devlet eliyle uygulanmakta bulunan kırsal alanı kalkındırma hareketleri, kaçınılmaz bir şekilde ilave yatırımı gerektirmektedir. Fakat kırsal kalkınmayı sağlayan yek koşul da devletin sağladığı bu yatırımlar olmayacaktır. En ciddi sorun üretim artırılması ve kişi başına düşen gelirin artırılması olsa da, yatırımlar bir çok zaman bir başına yeterli gelmemektedir. Yatırımlar ile beraber başka şartların da sağlanması gerekmektedir (Yıldırak, 1991:51).

Bu sebeple kırsal kalkınma, kırsalda yaşamaya uygun bir zemin hazırlama ve bunu devamlı ilerletmek; kent ve köy arasında var olan farkları azaltmak, şehirlerin cazibesini azaltma ile ilgili bütün şartları kapsar. Bu şartların gerçekleşmesi, kişisel gelir miktarını yükseğe taşımak, sosyal ve ekonomik çok sayıda yatırım gerçekleştirmek, kırsal alandaki nüfus fazlalığını diğer bölgelere çekmek ve kısacası kırsal bölgeleri medeni ve yaşanılabilir hale getirmekle mümkündür (Yıldırak, 1991:61).

Kalkınmanın en başındaki amacı toplumun ferah seviyesini yüksekte tutmak olmalıdır. Bunun için yapılması gereken iş şu olmalıdır:

1. Gayri safi milli hasıla arttırılmalıdır. Sebebi ise refahın artmasını sağlayıp üretime katkı sağlayan eğitim, beslenme ve sağlık benzeri yatırımlara finansman sağlayan milli hasıladır.

2. Üretimdeki artışın refahtaki seviyenin artmasına yardım edebilmesi için, üretimde tüm faaliyet kollarında marjinal verimlilik eşit seviyede olmalıdır.

3.Toplum Refahını, fırsat eşitliği ve sosyal adalet ilkesi çerçevesinde arttırmak için, tüketilen malların ve hizmet dağılımının marjinal getirisi de tüm bireyler açısından birbirlerine yakın ölçüde bulunmalıdır (Turan, 1975:161-163).

Kalkınma sayesinde oluşan faydalardan toplumda her kesim, en önemlisi de fakirlerin faydalanabilmesi için, bilinen uygulamaların haricinde yeni stratejiler bulunup uygulanma gerçeği meydana çıkmıştır (DPT, 1994:21).

1.2. KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARI

1.2.1. Kırsal Kalkınma Politikaları Kapsamı

Ülkemizde günümüzde de ana çerçeveleriyle belli edilmiş sistemsel bir kırsal kalkınma politikası yoktur. Bu açıdan Türkiye'nin güncel hali ve öncelikli yapılacak olan işler dikkate alınarak, Avrupa Birliğinde Kırsal Kalkınmanın üzerine doğrusal bir biçimde çalışabilecek bir kalkınma politikası hazırlanması gerekiyor. (Tarım, agis, 2006).

Bu bağlamda AB ile uyumluluk süresi içinde, Birlikle aday ülkenin arasında sosyal ve ekonomik uyum gösterilmesine yönelmiş olarak bütün birliğe katılmak isteyen adayların hazırlama mecburiyetinde olmaları ve bu alanda Birliğin maddi yardımlarından faydalanmak için son derece önemli bir belge olan Ön Ulusal Kalkınma Planı, DPT bünyesinde hazırlanmaktadır. Bu Planlamanın amacı, 2004–06 yılları içinde Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ekonomik ve sosyal açıdan uyumlu olmasına yönelerek tarımdaki verim oranının artması, girişimciliğe özendirme, rekabet seviyesinin artması, insana dayalı işgücü ve istihdam oluşturma kapasitesinin arttırılması, altyapının iyileştirilmesi, ekonominin gittikçe bilgiye dayalı hale gelmesi, çevreye duyarlılığın arttırılması ve bölgelerin arasındaki gelişme farklarının ortadan kalkmasıdır (DPT, agis, 2006).

1.2.2. Kırsal Kalkınmaya Yönelik Kullanılan Araçlar

Kırsalda kalkınmayı gerçekleştirebilmek amacıyla öncelik olarak bölgesel bir plan oluşturulabilmelidir. Bunun sayesinde kırsal bölgelerde arazinin korunması, gelir seviyesinin arttırılması, doğal kaynakları kullanırken doğru hareket edilmesi ve sosyal hayatın belli bir seviyeye çıkarılması sağlanmalıdır (DAP, agis, 2014).

Ülkelerde bu planlar hayata geçirilirken doğru bir şekilde geçirilmesini sağlamak için birçok araç kullanılır. Devletler bu temel amaçlar istikametinde sosyal ve ekonomik durumuna münasip farklı hedefler belirleyerek destekleme politikaları meydana getirmekte ve farklı yollar geliştirerek, politikalarını uygulamaktadırlar(DAP, agis, 2014).

1.3. DÜNYA GENELİNDE KIRSAL KALKINMAYA BAKIŞ

1.3.1. Kırsal Kalkınmanın Dünyadaki Anlayışında Ortaya Çıkan Yeni Yönelimler

Kırsaldaki kalkınmaya yönelik yaklaşımlardaki yenilikler incelendiğinde, 1960'tan 2000'li yıllara kadar kırsal bölgelerin kalkınması aşamalarında epeyce değişik uygulamalara rastlanılmaktadır. 1960 yılından itibaren modernlik, 70'lerde ülke müdahalesi, 1980'li dönemlerde serbest bir pazar anlayışı ve bu durumla çelişki yaşayan sürdürülebilir kalkınma, 1990'lı yıllardaysa katılımlı ve yetkilendirmelerin ön plana atıldığı görülmüştür (Giray, Akın ve Gün, <http://www.agri.ankara.edu.tr/economy/1189_1205572781.pdf> E.T:04.04.2014).

AB'nde ülkelerin kırsal bölge tanımlaması birbirlerinden farklıdır. Avrupa Birliği kırsal alanları oldukça değişik yapısı ve görevleri varolan karışık alanlar şeklinde değerlendirmektedir. Bu bölgeler, genellikle tarımın ve ormancılığın oldukça baskın durumda bulunduğu, ama turizmin, küçük ve orta ölçekteki sanayi ve el sanatları benzeri başka iktisadi faaliyetlerin de önem arz ettiği, içinde insanların yaşadığı farklı dış dünya ile etkileşimli ortamlardır (Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikaları ve Değişim eğilimleri, E.T: 25.01.2017, <http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/e406957d45fcb6c_ek.pdf?tipi=14&sube>).

1.3.2.Gelişmiş Ülkelerin Kalkınma Konusunda Bazı Uygulamaları

1.3.2.1. Amerika Birleşik Devletlerinde Ortaya Çıkan Uygulamalar

Nebraska eyaletindeki kırsal gelişmişlik seviyesinin belli hale gelmesi, kırsaldaki yaşayanların istekleri ve gereksinimlerinin öğrenilmesi amacıyla 1999 'da Filkins arkadaşlarıyla beraber bu bölgelerde bir anket araştırması yapmıştır. Buna göre az gelişmiş alanlarda devletten beklenen hizmetler hakkında bölgede

yaşayanlardan görüş alınmış ve kişilerin devletten bekledikleri hizmetlerin aciliyet durumuna göre şu şekil yapılabilir:

- 1) Tarımda üretim miktarının çoğaltılması,
- 2) Ufak çaplı faaliyet gösteren işyerlerinin iyileştirilmesi,
- 3) Ticaret ile ilgilenen şirketlerin kuruluş ve desteklenmesi,
- 4) Hali hazırda bulunan endüstri alanlarının büyütülmesi,
- 5) Turizme aktarılan imkanlarının arttırılması,
- 6) Endüstri parklarının iyileştirilmesi,
- 7) iletişimde gelişime gösterilmesi,
- 8) Perakende satış yapılan yerlerin çoğaltılmasıdır.

Tennessee Valley Authority (TVA) ismiyle oluşturulan yerel kalkınma kurumu, bölgesinde büyük barajlar tasarlayarak düzenli olmayan su akışını önlemiş, arazisi tarım yapmaya uygun duruma sokmuştur. Üretmiş olduğu elektrik enerjisiyle de bölgesine sanayisel yatırım ve tarım işgücü faktörünü çekip, bölgedeki ekonomiyi canlandırabilmiş ve arzu edilen kalkınma amacına varabilmiştir (Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Ortaya Çıkışı ve Dünden Bugüne Gelişimi, <<http://www.planlama.org/index.php/boelgesel-kalknma-ajanslar3>> E.T:25.01.2017).

1.4. AVRUPA BİRLİĞİ KIRSAL KALKINMA HAREKETLERİ

1.4.1. AB'de Kırsal Kalkınma Politikalarının Ortaya Çıkması

AB toprakları %92 kadarlık kısmı tarım topraklarından meydana gelmekte, nüfus miktarınınsa %56 kadarlık miktarı ise kırsal alanlarda yaşamaktadırlar (DPT, agis, 2007:45). İçinde bulunulan bu durumsa, Avrupa Birliği içerisinde kırsal kalkınmanın önemli bir yere sahip olmasına sebep olmuştur(DPT, agis, 2007:45).

AB'de kırsal kalkınmaya yönelik hareketler; OTP'nın unsuru olan tarımın yapılanma sorunlarıyla ilgili bir projeden, mal ve hizmet üretmenin yanısıra tarımda birlik üzerinde olan birçok iyileştirici etkisi ve kırsal bölgelerin karşılaştığı sıkıntıları önemseyen bir politika haline gelmiştir. Ortak Tarım Politikasında ve yapısal fonlarda

Avrupa Birliği tarımında rekabet edilmenin artırılması, çevre ile ilgilenen politikaların birleştirilmesi, büyümeye hazır olması ve kırsal kalkınma politikalarının basit bir şekilde uygulanabilen şekle gelmesi amacıyla “Gündem 2000” yenilik anlaşması onaylanmıştır. Gündem 2000 ile kırsal kalkınma, Ortak Tarım Politikasının ilk aşaması konumunda olan piyasa politikaları ve gelir desteklerinin yanı sıra, resmen Ortak Tarım Politikasının ikinci ayağı konumuna ulaşmıştır. (TARIM, agis, 2007:39).

1.4.2. Kırsal Kalkınma Politikaları Gelişim Süreci

1.4.2.1. 1955-1999 Dönemi

Avrupa Topluluğun ilk oluşumunun başladığı 1955 yılında yapılan Messina Konferansı’nda kurulan bir Komite, başka konularla birlikte tarım sektörünü de üye ülkeler arasındaki ticari ilişkilerin dengede kalması amacıyla incelenen konular içinde değerlendirilmiştir. Bu nedenle o tarihlerde Topluluğu oluşturan ülkelerin içerisinde tarım sektörünün ehmiyeti, günümüzdekinden bir hayli çoktu. Topluluk kurulduğu yıllarda tarımdaki politikaların ilk amaçları içerisinde tarım yapısının iyileştirilmesi ve üretim seviyesinin yükseltilmesi vardı. (Atakan 1998).

Avrupa Komisyon üyesi Sicco Mansholt 'un 1968 'de hazırlanıp 1971'de kabul edilip uygulanmaya geçirilen Mansholt Planı ile fiyat politikasında farklılık yapılması gerekliliği üzerinde durulmuş ve bilhassa İspanya, Yunanistan ve Portekiz’in Avrupa Topluluğuna üye yapılmaları ile beraber yapılan Entegre Akdeniz Programları ile geri kalan yerlerdeki çiftçilerde yaşam kalitelerini arttırmak üzere işletmelerin modern hale getirilmesi, tarımda çalışan nüfusun düşürülmesi, tarım sektöründe faaliyet gösterenlerin mesleki bilgilerinin ve yeteneklerinin artırılması amaçlanmıştır. (Anonim 2002).

1987'de hayata geçirilen Avrupa Tek Senediyle beraber Birlik 1992'de Tek Pazar oluşturma amacını benimsemiş, bu doğrultuda ürünlerin, işlerin, şahısların ve sermaye miktarının serbestçe dolaşımının önündeki engellerin ortadan kaldırılması, bununla birlikte Topluluğun birbirinden farklı alanları arasında sosyal ve ekonomik bütünlüğün oluşması amaçlanmıştır.

1988'de Komisyon tarafından Kırsal Toplumun Geleceği adı verilen bir bildirme ortaya konmuştur. İlgili bildirme kırsaldaki bölgelerin özellikle coğrafi olarak incelenmemesi gerekliliğini, bu bölgelerin sosyal olarak ve ekonomik anlamda

etkinliklerine sebep olan karışık bir yapıyı oluşturduğu belirtilmiş, kırsal bölgelerin sadece içerisinde yer verdiği nüfus miktarına işveren ve hayatlarını sağlayan bölgeler olmadığı, bununla birlikte toplumdaki tüm kesimlere seslenen, ekolojik dengenin oluşturulduğu bol işlevli bölgeler olduğu belirtilmiştir (Güder 2003:147).

Bu bildirgede, kırsal kalkınma için 3 ana amaç belirtilmiştir;

- Sosyal ve Ekonomik bütünlüğün kurulması,
- Tarım yeniden düzeltilirken kırsal ekonominin tümünden ele alınması,
- Doğal kaynakların ve çevrenin muhafazası.

1988'de Konsey 2052/88 numaralı Tüzüğü onaylayarak, yapısal fonların etkili kullanılabileceğine imkan veren yeni bir düzenlemeyi kabul etmiştir. Bu düzenlemede yapısal politikaların finans kaynağı için beş ana şart belirtilmiş, kriter bir ve kriter beşin finansmanlarının Tarımsal Yönlendirme Biriminden sağlanması düşünülmüştür (Anonim 2006).

Kırsaldaki bölgelerde gerçekleşen projelere karşılığı olan birlik ortamını oluşturmak, tecrübeleri aktarmak, yeniliklere destek olmak için LEADER adında birlik girişimlerine başlanmıştır.

1991' de uygulanmaya başlamasından sonra LEADER, Avrupa Birliği içindeki kırsal toplumlara, geleceklerini kendilerinin oluşturmasında aktif rol alabilmeleri için gerekli araç gereçleri sağlamaktadır. LEADER yaklaşımı, Avrupa Birliği kırsal kalkınma politikasındaki ayrılmaz bir unsur şeklini almıştır. LEADER, sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin oluşturulması ve uygulanma aşamasında bölgesel katılımı teşvik ederek gelecekte kırsal projelerin mühim bir kaynağı haline geleceğini ispatlamış bir görüştür (Altundağ 2008).

Avrupa Birliği, 1992'de Ortak Tarım Politikası'nın tarihindeki en geniş yeniliğini gerçekleştirmiştir. MacSharry yenilikleri şeklinde isimlendirilen bu yenilik önlemleri ortak piyasa düzeni olan ürünlerde üretim miktarının yüzde olarak %75'ini içermektedir. Genel anlamda değerlendirilirse, yenilik uygulamaları ile fiyatta desteklemenin git gide üreticiye direk olarak gelir yardımına dönüştüğü görülmüştür. Direk gelir yardımıyla desteklemeden çok, vazgeçilen üretim miktarına ve dolayısıyla gelirde yaşanan kayba karşılık telafi edici tazminat şeklinde verildiğinde yeni stoklara

neden olmaması amaçlanmıştır. Bu nedenle gerçekleştirilen yeniliklerle piyasa müdahaleleri olabilecek en az seviyeye indirgenmeye çalışılmıştır (Eraktan 2003:177).

1.4.2.2. 2000-2006 Dönemi

Avrupa Komisyonun hazırladığı ve 25 Mart 1999'da Konsey tarafından kabul gören, 2000 yılından itibaren Birliğin karşılaşması olası tehditleri belirleyip, bunların çerçevesinde Birliğin politikalarında tarımsal desteklemelerde yenilikler sunan kapsamı geniş reform paketi Gündem2000 ile birlikte 2000 ve 2006 yılları arasında kalmak üzere yapısal fonların amaçlarını 3'e inmiştir. Bu hedeflere göre;

Hedef 1, kalkınmakta geride kalan alanların yapısal uyumu ve gelişmelerine destek vermek hedeflenmiş, bu amaç kapsamında alanlarda kişi başı GSYH Birlik ortalamasından %75 daha az olan alanlardır. Yapısal fon kaynaklarından yaklaşık olarak üçte ikisinin bu amaçta kullanılması düşünülmektedir. Önceki sistem bulunan Hedef 6 kapsamına giren bu alanlar bu hedefin alanına dahil edilmiştir.

Hedef 2 ile yapısal zorluklar ile karşı karşıya kalan alanların desteklenmesi hedeflenmektedir. Hedef 2'nin kapsadığı kısımda; sanayi, hizmet sektörü veya balıkçılık iş sahalarında meydana gelen değişikliklerden etkilenmiş olan alanlar, ekonomik olarak fazla çeşit olmaması nedeniyle önemli oranda azalma eğilimi içerisinde olan kırsal bölgeler ve ekonomik olanakların azalması nedeniyle zorluk çeken kent bölgeleri vardır.

Hedef 3 ile de eğitim, mesleki eğitim ve istihdamla ilgili konularda modernleşme gayretleri bu kısma dahil edilmiştir. Bu sonuncu amaç öbür amaçların uygulanamadığı alanlarda yürürlüğe konulacaktır.

1.4.2.3. 2007-2013 Dönemi

AB'de 2007 ve 2013 dönemleri arası Kırsal Kalkınma politikalarında3 hedef vardır (Constantinou 2006).:

- Tekrar yapılanmanın, geliştirilmenin desteklenme vasıtasıyla tarımda, orman sektöründe rekabetin arttırılması,

- Arazi yönetimine destek verilmesi suretiyle çevre ve kır alanlarının geliştirilmesi,
- Kırlık bölgelerde hayat seviyesinin yükseltilmesi ve ekonomik faaliyetin çeşitlendirilmesinin teşviki,

Yeni başlayan bu dönemde öncelikli konular arasında, 2007 ve 2013 arasında kalan yıllarda Avrupa Birliği kırsal kalkınma politikası temelinde; insanlara, yaşanılan alana ve çevresini düşünen planı önde tutan, bölgelerin kendi aralarında gelişim farkını en aza indirmeyi amaçlayan bir tavırla, özelinde rekabet edebilmeyi, kırsal ekonominin çeşitlilik kazanmasını, tarımın dışında da iş gücü sağlamayı, insana yatırımı, mesleki eğitimi, bölgesel girişime, çevreye ve kırsal altyapıya, korunaklı alanlara, arazi yönetimi ve kırsal peyzaj benzeri konulara yönelinmiştir (Juvancic 2006).

1.4.3. Avrupa Birliğinin Kırsal Kalkınmada Kullandığı Eksenler

AB Konsey Tüzüğü “eksen”i dolaysız olarak kendine ait uygulamalardan ve bunu ilgilendiren maddelerle belirtilmiş hedeflerden biri veya birden çoğuna katkı yapan belirli amaçlardan kaynak sağlayan dengeli tedbirler kümesi şeklinde tanımlanmakta. Bu Belirlenen bu amaçlara 4 eksen aracılığıyla ulaşılabileceği belirtilmiştir. Bu eksenler (EUR-LEX.EUROPA.EU, agis, 2017);

- 1.Eksen 1: Tarımda ve Ormanla ilgili Sektörlerdeki Rekabetin Arttırılması,
- 2.Eksen 2: Çevreyi ve Kırsalda yaşayan Kesimin İyileştirilmesi,
- 3.Eksen 3: Kırsal Bölgelerde Hayat Kalitesinin ve Kırsal Ekonomiye Çeşitlilik kazandırılması,
- 4.Eksen 4: Leader.

1.4.4. AB'nin Kalkınmada Uyguladığı Politikalar ve Araçlar

Avrupa Birliği kırsal kalkınmayı destekleyen politikaları temel noktasında tarım faaliyetlerinin oldukça işlevsel olması, kırsal ekonomilerde çeşitlilik ve kırsaldaki mirasın korunabilmesi ile şeffaf olmanın temelinde esnek kırsal kalkınma yardımlarının varlığı bulunmaktadır. Buradaki temel nokta ile Avrupa Birliği, orman ve tarım sektörlerinin güçlü hale gelmesi, kırsal alanlarda rekabetin arttırılması ve

Çevreyle birlikte kırsalın mirasının güvende olması sağlanmak istenilmektedir. Yerinden yönetimi benimseyen bir görüşü savunan Avrupa Birliği kırsal kalkınma politikalarının sahasındaki kırsal kalkınma tedbirleri şöyle zet geçilebilir: insan kaynaklarıyla ilgili önlemler (genç çiftçiler, erken emeklilik ve eğitim), tarım işletmelerine yatırımlar, orman alanları, az gelişmiş ve çevresel kısıtlaması olan alanlar, tarım ürünlerinin işlenme ve pazarlanması gibi tarım alanına yönelik çevresel tedbirlerdir (Yıldız, 2006).

1986 yılında yayınlanan Avrupa Tek Senedinde, güneydeki ülkeleri ve diğer az gelişmiş alanlar dşnlerek belli bir uyumlaşma projesi dşnlş ve 1989 ve 1993 yılları arasındaki Yapısal Fonları uygulamak amacıyla 68 milyar Euro'luk bir fon kullanıma bırakılmıştır (gaziantepeic, agis, 2007).

Avrupa Birliğinin adayı olan ülkeler farklı yöntemler ile birlikten yardım almaktadırlar. Avrupa Birliği, Merkez ve Doğu Avrupa Devletlerine birliğe katılmadan önce maddi yardımda bulunurken; Macaristan ve Polonya Ekonomilerine Yeniden Yapılandırmaya Yönelik Destek Programı (PHARE), Tarım ve Kırsal Kalkınma İçin zel Katılım Programı (SAPARD) ve Katılım ncesi Yapısal Politika Aracı (ISPA) diye adlandırılan 3 ana araç kullanmaktadır (Oktay ve ukur, 2004).

1.4.4.1. AB Yapısal Fonları

Tek Avrupa Senediyle 1989 yılından sonra “Yapısal Fonlar” başlığında toplanan bu fonların en önemli hedefleri kalkınma konusunda ağır kalan alanların ekonomi yönünden uyumlu hale getirilmesini sağlamak; gerileme durumunda bulunan bölgeleri tekrardan ekonomiye kazandırmak; genç insanların ve işsizlikle karşı karşıya bulunan kesimin iş hayatıyla tekrardan birleşmesini sağlayıp uzun vadeli işsizlik ile mücadele etmek; sanayide üretimdeki değişikliklere işçi kesimin uyumlu hale getirilmesini sağlamak; balıkçılık ve tarım sektöründeki yapısal durumları Ortak Tarım Politikası (OTP) yenilikleri doğrultusunda uyumlulaştırmak; hassasiyeti yüksek kırsal bölgelerin verimli kullanılmasını yapabilmek maksadıyla alternatif ař alanları geliştirilmektedir. (GAP, agis, 2007).

Avrupa Birliğinin yapısal fonları, özellikle belirli alanlarda, spesifik hedeflere ulaşmada kullanmak amacıyla kurulmuş, hususi plan ve programlama dönemlerine sahip ve daha öncesinden belirtilmiş bt kuralları ve hukuki düzenlemelere göre

kullanılabilen, bağış şeklindeki karşılığı olmayan mali yardımlardır. Bu fonlar üye olan ülkelerin hükümetlerine direk olarak verilmeyip, bu fonun harcanabilmesi amacıyla özel bir yapı kurulması, gereken bütün başvuru kurallarına uyulması ve toplumdaki tüm faktörlerin bu uygulamalara katılması gerekmektedir (Gülçubuk 2006:69-94).

Son olarak AB yapısal fonlarını şöyle sıralamak mümkündür; *Avrupa Sosyal Fonu (ASF)*, *Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ABKF)*, *Avrupa Tarımsal Yön Verme ve Garanti Fonu (ATYGF)*, *Balıkçılığı Yönlendirme Fonu (BYF)*.

1.4.4.2. Kırsal Ekonomi Geliştirilme Faaliyetlerini Bir Araya Getirilmesi

Kırsal bölgelerde yapılan projelerde karşılık içerisinde bir birlik oluşturma, tecrübeleri paylaşma, yeni gelişmeleri desteklenme için LEADER adlı bir oluşum ortaya çıkarılmıştır. LEADER I (1991- 1994) programına 217 yerel çalışma grubu dahil olurken, LEADER II (1994-1999) programına 850 çalışma grubu dahil olmuştur. Bunun devamı niteliğindeki LEADER + programı 2000-2006 yılları arasını kaplamakta, FEOGA-Garanti Bölümü aracılığı ile ayakta kalmaktadır.

1991'de kurulmasından sonra LEADER, Avrupa Birliği içindeki kırsal toplumlara, kendilerine ait gelecek kurmada aktif bir şekilde yer alabilmeleri için gereken yardımı yapmaktadır. OTP'da da görüldüğü gibi LEADER görüşünde zamanla değişim göstermektedir. Ortaya konulan bilgilerden ve kırsal ortaklardan alınan bilgiler ışığında, bu görüşün bir çok durumda ve bölgede iyi çalışan bir araç olması ve böylece kırsal bölgelerin gereksinimlerinin çok fazla çeşitlilik kazanmasını üstlenecek kırsal politikaların yapılmasını sağladığı ortaya koyulmaktadır. Bu sebeple LEADER görüşü, AB kırsal kalkınmayı destekleyen stratejilerinin ayrılmaz bir unsuru olmayı başarmıştır (Altundağ 2008).

1.4.5. Birliğe Katılmadan Önceki Mali Yardım

1.4.5.1. SAPARD Programı

SAPARD, 2000-2006 yılları arasından hem Avrupa Birliği kaynaklarına hem de aday konumundaki devletlerin milli kaynaklarının kırsal kalkınma hedefli olarak hazırlanmış olan projelerde kullanıldığı en temel fon programıdır (Akın 2008).

SAPARD'ın, öncelikle 10 adet Merkez ve Doğu Avrupa Ülkelerinde Avrupa Birliği Müktesebatına uyulması konusunda yardım etmeyi amaçlarken bir yandan da bu ülkelerde tarıma ve kırsal bölgelerde yaşanan sorunları çözmelerini hedeflemiştir. Bu bağlamda, 2000'den 2006'ya kadar, 10 ülkeye 2003 yılı baz alındığında, yıllık 560 milyon Euro'luk bir kaynak ayırmıştır (Turhan, 2005a).

1.4.5.2. IPA Programı

AB'nin farklı program ve uygulamalar adı altında aday olan ve potansiyel aday ülkelere sağladığı maddi yardımlar 2007 yılından itibaren yeni bir mali perspektif kapsamında Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) adıyla tek çatı altına toplanmıştır. Önceden ISPA, SAPARD, PHARE, CARDS gibi farklı isimlerle yapılmakta olan katılım öncesindeki maddi yardımlar, Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) ismi olarak birleştirildi. AB 2007 ve 2013 yıllarında aday (Hırvatistan, Türkiye, Makedonya) ve potansiyel aday (Bosna Hersek, Arnavutluk, Kosova, Sırbistan ve Karadağ) ülkeler adına sağlamış olduğu bütün katılım öncesi mali yardımlar IPA'nın ismi altında tek bir çatıda birleşti. IPA'nın en temel hedefi aday olan ülkeler üyelik sonrası yapısal ve uyum fonlarının programlaması, yönetim ve uygulanmasına yardımcı olmak ve bu sayede Avrupa Birliği Mali Yardımlarının daha yüksek derecede tutarlılığı ve koordinasyonu sağlamak olarak açıklanabilir (İKG, agis, 2017).

1.4.6. AB Kırsal Kalkınmayı Etkileyen Görüşleri ve Türkiye'deki Uygulamalarına Etkileri

Avrupa Birliği üyesi olan devletlerin toplam yüzölçümünün %92 kadarını kır bölgeleri oluşturup, nüfus sayısının %56'sı kırsalda kalan bölgelerde hayatlarına devam etmektedirler. Bu kırsal bölgelerin de tahmini olarak %77 oranı tarım ve ormancılık yapmaktadır. İçinde bulunulan bu ortam, Birliğin içerisinde 'kırsal kalkınmanın' önemli bir role sahip olması şeklinde gelişmiştir (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007-2013:45).

Avrupa Birliğine, adaylığının devam ettiği Türkiye, kırsal bölgelerin ekonomik, sosyal ve sürdürülebilir kalkınmayı kapsayacak biçimde dengeli bir şekilde gelişmesi için uygulamayı gerekli düşündüğü, Avrupa Birliği tarım politikasının benimsemesini istemektedir. Bu bağlamda, Avrupa Birliğine uyumluluk aşamasında yapılması gereken işlere esas olmak kaydıyla ve süreç devam ederken sorumlu

olunan konuları netleştirmek ve ortaklarla koordineli olup koordinasyonu ve işbirliği yapılan konuları ilerletmek maksadıyla en başında Dokuzuncu Kalkınma Planı olmak üzere, 2006–2010 yıllarında içine alan Tarım Stratejisi ve Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi belgelerinde detaylı düzeltilmeler yapılmıştır.

Aslında Avrupa Birliği ve Türkiye, belirledikleri stratejilerde, kırsal kalkınma açısından işlediği faaliyetler birbirine benzemekle birlikte, kırsal bölgelere dönük olan bütün konular bütünleşik bir görüş çerçevesinde ele almaktadırlar.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN KIRSAL KALKINMA HEDEFİNDE POLİTİKA MODELLERİ

2.1. TÜRKİYE KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARI

Son bölüm içerisinde ülkemizde kırsal kalkınma yönelik politikaların ana şekli ile dönemlerarası gelişim durumu incelenecektir. Bu bağlamda kırsal kalkınmaya yönelik politikalar Türkiye ekseninde ana hatlarıyla planlı dönemden önce ve planlı kalkınma dönemi şeklinde ikiye ayrılmaktadır.

2.1.1. Planlı Dönemden Önce (1920-1959)

Kurtuluş savaşından sonraki dönemlerde ülke nüfusunun çoğunluğunun kırsal kesimde yaşamına devam ediyor durumda bulunması ülkende kalkınmaya dayalı politikalarda köy ve köylü sıkıntılarına yönelik çalışmaları gerekli kılmıştır. Bu sebeple Cumhuriyetin ilk yıllarında, oldukça sıkıntılı durumda yaşayan kırsal kesimde yaşayanların ekonomik imkanlarının düzeltilmesine ilişkin çalışmalara girilmiş ve buna yönelik faaliyetlerde bulunulmuştur. Bu faaliyetlerden bir kısmı altyapıya hizmetlerine yöneliktir. Bir kısmı ise sosyal ve ekonomik faaliyetlere yönelik yürütülmüştür. Cumhuriyetin bu dönemini kırsal alanların kalkınması yönüyle yeni bir yapılandırma dönem şeklinde değerlendirilebilir (Bakırcı, 2007:55).

Türkiye'de Cumhuriyetin ilk yıllarından bu yana kırsal alanlar ve kentler arasındaki gelişmişlik farkını minimuma indirmek maksadıyla bir takım hukuki düzenlemeler yapılmış ve bu doğrultuda projeler geliştirilmiştir. Bu projeler ile alakalı önce 1923' de İzmir'de yapılan Birinci İktisat Kongresini örnek verebiliriz. Yapılan Kongrede ülkede kırsal kalkınmanın gerçekleştirilmesi amacıyla tarımsal kesim sorunlarına değinilmiş ve bu doğrultuda, Aşar Vergisinin kalkması, köy dirliğinin sağlanması ve tarımda makineleşmenin desteklenmesi şeklinde karar verilmiştir (Ökten ve Çeken, 2008:15).

Adı geçen düzenlemeleri dokuma sektörü ve şeker fabrikaları gibi tarım alanına yönelik sanayi kuruluşları takip etmiştir. Ziraat Bankası anonim şirket haline getirilerek çiftçilere daha fazla yarar sağlamıştır. Tarım alanındaki yenilikler arasında, fidanlıkların kurulumu, araştırma ve öğretim müesseseleri, çiftçilere teknik bilgi ve malzeme ihtiyaçları karşılanması bulunmaktadır. Tarım sektörüne makine ithalatı ve

çiftçilerin bunu kullanması birçok işte kolaylık sağlamış, traktör sahiplerine akaryakıt desteği verilerek tarımda makineleşmeye teşvikler verilmiştir (Aktan, 1978: 42).

Cumhuriyet ilan edildikten sonraki yıllarda tarım üretimi yapılan toprağın üretimde ilişkileri temelin olarak Osmanlı Devletinden kalan alışkanlıklar belirlemekteydi. Anadolu tarımında genelde geçim seviyesinde ufak köy oluşumları hakimdi. Bu oluşumlar sanayinin üretiminden ziyade, tahıl üzerine kurulu, teknolojik olarak geri kalmış bir yapıya sahiptiler. Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda ülke nüfusunun %84'ü kırsal kesimde yaşıyordu ve üretimin temeli tarım üzerineydi. Tarımın ürünlerinin 1923 yılında GSMH içindeki payı %43.1, sanayi üretiminin %10.6, hizmet sektörünün ise %46.3 idi. Tarım sektörünün ülke istihdamındaki payı %80'in üzerindeydi. İhracatın %85'i tarımdan sağlanıyordu (Oral, 2006).

Türkiye 1929'a kadar dış ticarete, gümrüklere ve ödemelere Lozan Antlaşması sebebiyle hakim olamamıştır. 1929 ve 1930'lu yıllarda dünyanın içinde bulunduğu krizler Türkiye'de de olumsuz etkiler yaratmış, tarımsal ürünleri ağırlıklı durumda bulunan ihracat imkanlarını hareketsiz hale getirmiş ve ülke ekonomisini şiddetli bir şekilde sarsılmasına sebep olmuştur. Tüm bunlara karşı Türkiye'nin yapacağı, tarım ve kırsal birimlerde kalkınmayı sağlayarak kaynak oluşturmastır. Bundan dolayı Cumhuriyet kurulduğu yıllarda, o dönemdeki hükümetler bu kurtuluşun kırsal kalkınmayla yapılabileceğini hissederek kırsal kesime dayalı ciddi adımlar attılar. (Gülçubuk, 2006:74).

Türkiye'nin tarıma dayalı dönüşümsel hareketi, 4 ana maddeden meydana gelmekteydi: Toprağın maliki bulunan, modern tarımı tanıyan, ürettiğinin katma değerini sahiplenen ve aydınlanmanın bir parçası olan köy insanı. Köylü halkını Cumhuriyetin sahipleri haline getirmek üzere bu proje için kullanılan araçlar arasında, toprak reformu uygulanması, kamusal üretme çiftlikleri, kooperatif ve köy enstitüleri bulunmaktadır. Tarımsal kamu yönetim bütünlüğü içinde meydana getirilen Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) üreticiye girdi sağlayacak, üretilen ürünün pazarlanmasını ve işlenmesini ve sanayi ürünü haline gelmesini sağlayacaklardı(Oral, 2006).

Kırsal kesime dayalı; Köy Kanunu yasalaşması ve bundan sonra gerçekleştirilen Birinci İktisat Kongresi ve Birinci Köy Kongresiyle birlikte kırsal alanların kalkınma amacıyla farklı görüşler çıkmış, bu fikirlere bakarak aşar vergisinin kalkması, İskan Kanunu yapılarak topraksız köy halkına toprağın sahibi

yapılmak istenmesi ve kırsal kesimde eğitim seviyesinin yükseltilmesi amacıyla Köy Enstitüleri oluşturulması, kısmen başarı sağlamış ve planlı dönemin başlamasına kadar kalkınmada ciddi rol oynamıştır (TKİB, Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyonu Raporu, 2004:19-20).

Cumhuriyetin ilanından önce, Atatürk 1 Mart 1922 tarihinde Meclisin Birinci Dönem Üçüncü Toplantı açılışında yaptığı konuşmada; tarım kesimine ayrıca bir önem gösterdiğini ve bu konuda üzerine hassas bir şekilde eğildiğini belli etmiştir. Atatürk, “Türkiye’nin sahibi ve efendisi kimdir? Türkiye’nin gerçek sahibi ve efendisi hakiki üretici olan köylüdür. O halde herkesten daha çok refah, saadet ve servete hak kazanan ve layık olan da köylüdür. Bu nedenle TBMM’nin izleyeceği yol, bu temel amacın gerçekleşmesine yönelik olmalıdır” şeklinde yaklaşmış, bir taraftan memlekette tarım sektörüne yönelik ekonomiyi belli ederken, diğer taraftan içinde bulunduğu yıllardan başlayarak kalkınma çabalarında kırsala verilen önemi ve önceliğini de açık bir şekilde belirtmiştir (Bakırcı, 2007:56).

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte köylünün ekonomik faaliyetlere katılmasını sağlamak amacıyla kooperatifleşme teşvik edilmiş, zahire borsaları kurulmuş, Ziraat Bankasının genel kurulunda köylülerin ağırlıklı olacağı anonim şirkete döndürülmesi planlı dönemden önce akla gelen ilk uygulamalardandır. Bu dönemde ayrıca hazinenin elinde bulunan topraklar köylüye verilmesi ve makineleşme seviyesinin artırılmasıyla üretimin artması sağlanmaya çalışılmıştır (Kazgan, 2006: 68).

1950’lerde Türkiye’nin çok partili sisteme geçmesi ile birlikte iktisatçılar ilgili dönemlerde gelişmemiş ülkelerdeki kalkınmaya yönelik sorunları araştırıp bunun üzerine eser yayınlamışlardır. Bu nedenle ülkelerde kalkınma planları hazırlamak ve uygulamak zorunlu olmuştur. Türkiye’deyse 1950 yılında siyasi iktidar olan Demokrat Parti liberal politikalarını uygulamıştır. İlgili dönemde devlet çok gerekli olmadığı müddetçe ekonomiye karışmadığı, özel sektörün girişimciliğini arttırmak üzerine çalıştığı, alt yapı yatırımlarının arttırmasının amaçlayan bir ilerleme dönemidir. Devletçilik anlayışından liberal anlayışlı politika anlayışına geçiş yapılmıştır (Tokgöz, 1991:82).

2.1.2. Planlı Kalkınma Dönemi

2.1.2.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

Birinci BYKP dönemi kırsal kalkınma çalışmalarının ülkenin tamamına yayılması amacıyla bilhassa kırsal kesimde yaşam durumunun iyi olmasına dönük politikalar hazırlanmıştır.

Planlı kalkınma dönemiyle beraber kırsal kalkınması çalışmalarına Beş Yıllık Kalkınma Planları'nda yer verilmeye başlanmıştır. Kırsal yerleşmelerin dağılık olması, planlı dönemlerin başlangıcıyla beraber kırsal kalkınma amacına ulaşabilmenin önünde çok büyük set şeklinde durmaktadır. Bilhassa 1. BYKP'nda yerleşilen bölgelerin dağılmış ve parça parça olmasında köy kalkınmasında olumsuzluk yaratacağı bilinmiş ve bundan sonraki planlarda da göz ardı edilmemiştir (Doğanay, 2002: 92).

1.BYKP'nda iktisadi ve sosyal amaçlar açısından kalkınmanın hızlıca yapılması gerektiği mühim sebeplerle anlaşılmıştır. Bu sebeplerden birisi de; geçmişte yaşanan nüfus artışının hızlı olmasıyla tarımda ve tarımın dışındaki iş sahalarında oluşturulan iş yükünün meydana getirdiği istihdam arasında orantısızlık, tarımın hızlı bir şekilde büyüyen gizli işsizlik sıkıntısını ortaya çıkarmıştır. Bu durumun meydana getirdiği baskı ile başlayan şehirleşme hızıysa, tarımın dışındaki birimlerde açık bir işsizlik meydana gelmesine neden olmuştur. Bu yüzden plan içinde işsizlik sorununu çözmeyi hedef alan tedbirler yer almıştır. Planda geniş bir şekilde açıklanan bu tedbirlerin ana ilkesi, açık işsizlik durumunun önüne geçilebilmesi için kentlere göçün, oluşturulacak yeni iş sahalarıyla dengesiz olmasının önüne geçmek ve tarım alanlarında tarımın dışındaki çalışma olanaklarını çoğaltacak faaliyetlerin hazırlığı yapılmıştır (DPT, 1963:36).

2.1.2.2. 2. BYKP (1968-1972)

1968' den 1972 yılına kadar olan 2. BYKP 1967 yılında yayımlanarak hayata geçmiştir. Planda bir taraftan kişi başı düşen gelirin süratli ve sürekli şekilde arttırmaya hedeflerken, öte yandan farklı gelir gurupları ve alanlar arasındaki gelişmeyi dengeli bir şekilde yapmak, çok sayıda insana istihdam imkanı sağlamak, kalkınma nimetlerinden ve külfetlerinden faydalanmayı göz önüne alınarak düzenlenmiştir(Bakırcı, 2007:123)

Bu bakımdan 2. BYKP köyün problemlerini çözmeyi amaçlamış ve bütün çalışmalarını, köy toplumunun özellik ve yaşam şekline uygun biçimde yürütülebileceğini hesaplamıştır. Bu plan toplumun yapısının kalkınmada uygun olan ortamın yaratılacak şekilde gelişmesi için birden çok kamu kuruluşunun çalışmalarında ortak şartlarla davranılacağı belirtilerek, köylünün problemlerinin köy kalkınmasında önde duran önemli bir set olduğu görülmüştür (DPT, 1967: 235–237).

2.1.2.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

3. BYKP'nın köy ve köylünün sıkıntıları başlığının altında var olan sıkıntıların çözülebilmesi amacıyla; köy ihtiyaçlarının düşük maliyetle ve geneli kapsayacak şekilde karşılanması amacıyla “Merkez Köyler” yaklaşımının uygulanması belirtilmiştir (DPT, 1972:857).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı; yerleşilen bölgelerin fazlalığı ve dağınık olması bu bölgelere merkezden götürülen ve ortak yerel ihtiyaçların başında gelen yol durumu, suyun temiz olması, elektriğin ve buna benzer olanakların az olması haline dikkat çekmiştir. Ayrıca mahalli idarelerin kaynaklarının azlığı nedeniyle, kanunlarda belirtilen görevleri yerine getiremediği görülmüştür. Bunun yanında yerleşim alanlarının genel yapısı nedeniyle merkezi idare tarafından bu bölgelere götürülen hizmetlerin kapsam ve sınırı anlamsız biçimde genişlemekte, maliyetini arttırmakta ve sonuçta bu alanlara taşınan hizmet kalitesinin etkinliğinin azalma eğilimi gösterdiği anlatılmıştır(DPT, 1972:113)

2.1.2.4. 4. BYKP (1979-1983)

4. BYKP iki kısım olarak planlanmıştır. Birinci kısımda üçüncü kalkınma planının iktisadi ve toplum açısından sonuçların irdelenmesi ve dördüncü kalkınma planı temel hedefleri ve politikalarına yer verilmiştir, ikinci kısımda ise planı bütün sektörlerde detaylı değerlendirme yaparak sektör amaçlarını ve politikaları kapsamaktadır(DPT, 1978:4).

Dördüncü kalkınma planında kırsal alan ile ilgili politikalardan “köylüye yönelik politikalar” başlığının alt kısmında değinilmiş; etkin olan toprak reformu, kooperatif hareketi, devletin düzenlemeleri ve destek vermesi, yerleşim düzeninin yapılması, köykentler aracılığıyla yeniden bir üretim düzeni dizayn edilmesi gibi alt başlıklarda gelir dağılımının iyileştirilmesi, tarımdaki gelişmelerle köyün

kalkınmasını bir arada yapabilme, tarım üretiminden sanayi üreten topluma sıkıntısız bir geçiş gibi ana amaçlar ortaya konmuştur. Söz konusu planın içinde kırsal yerleşim adına iki farklı bölümde düzenleme yapılmıştır (Günaydın, 2001:29-30).

Bu plan dönemi hukuki ve kurum bazında yapılan düzeltmelerin yanında kalkınmaya yönelik program ve yaklaşımda da sunulmuştur. Bu yaklaşımlardan biri de Fiziki Kalkınma Yaklaşımı şeklinde adlandırılır. Bu yaklaşımla kırsal bölgede araziyi korumak, gelirden düzenleme yapmak, doğal kaynakları doğru şekilde kullanmak, kır ile kent arasındaki dengeyi sağlamak ve natürel yaşantının kulanması amaçlanmıştır. (Bakırcı, 2007:165).

2.1.2.5. 5 BYKP (1985-1989)

23.07.1984 tarihinde yayınlanan 18467 nolu resmi gazete ile yasalaşarak yürürlük kazanan 5. BYKP 1985-1989 yılları arasında konu almaktadır.

80'li yılların başından başlayarak Türkiye'de uygulanmaya başlanan neo-liberal politikalar, doğal olarak maddi değeri düşük olan tarımı kamusal yatırım konusu olmaktan alıkoymuştur. 1963-80 yılları arası tarım alanında uygulanan sabit sermaye yatırımı bütün sektörlerde ortalama %10,5 'ken, 1980'lerden itibaren hızlı bir şekilde azalmaya başlamış ve 1998-99 arasında sırayla %5,2 ve %5,1 şeklinde oluşmuştur(Günaydın, 2004:1).

Bu planda kırsal bölge kalkınmasını açısından hususi bir uygulama yoktur. Bununla beraber tarımsal sektörüne yönelik olarak tarımsal destekleme politikalarından bahsedilmiştir. Tarımı destekleme politikası; tarım ürünlerinin fiyatında ve gelirden istikrar sağlamak, pazarlamada kolaylık yapmak, ekilebilen arazi durumuna, iç ve dış talebi karşılayan belirli üretimsel yapıda verimliliği arttırmanın hedef alındığı; kooperatiflerin önemli konumda olmasını belli etmek hedefiyle, üreticilerinin ürünlerini iyi bir biçimde değerlendirilmesine yardımcı olmak ve etkinliğini arttırmak hedefiyle Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerini kuruluşdaki hedeflerine göre hizmet vermelerinin, rasyonel olarak çalışmalarını ve desteklemek için tahsis edilen birikimlerin süresinde geri dönmesinin sağlanması gerektiği anlaşılmıştır(DPT, 1984:37).

2.1.2.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

6.BYKP Türk milletinin refah seviyesini rekabetçi ekonomi ilke ve esasları doğrultusunda, hür ve güvenilir bir ortamda yükselterek, hızlı, dengeli ve istikrarlı bir kalkınma sürecinde gelir dağılımı düzeltilerek, işsizliği düşürmek ve bölgelerarası gelişim farklılıklarını azaltmak ana hedef şeklinde belirtilmiştir(DPT, 1989:14).

Planda kırsaldaki kesimin, modern ihtiyaçlarına uyan hizmet anlayışı ve bilgi aktarımını basit hale getirmek temel ilke olarak kabul edilmiş; kırsal alanlara dinamizm getirmek amacıyla "kırsal alan planlama" görüşü doğrultusunda hizmetler ve tarıma dayalı sanayi yatırımlarında merkezdeki köylere ve kasabalara yönlendirmenin desteklenmesi ana amaç olarak belirlenmiştir (DPT, 1989:321).

Köyde yaşayanların temel geçim kaynağı konumundaki toprağı kaliteli kullanmak için gereken yeniliklerin tarım araştırma merkezleriyle beraber yapılması, tarımdaki yapısal bozuklukların düzeltilmesini hedefleyen projelere öncelik tanınması, kırsal kesimde işsizliğin azaltılması, gelir çeşitliliğinin artırılması için yeni üretim dallarına ağırlık verilmesi, tarımın dışındaki gelir getirici iş alanlarının desteklenmesi diğer politikalar şeklinde ortaya konulmuştur(BİB, Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu Raporu, 2009:24)

2.1.2.7. 7. BYKP (1996-2000)

1996 ila 2000'li yılları içeren 7. BYKP 1995 yılında resmi gazetede yayınlanarak yürürlük kazanmıştır.

7. Plan Dünya ve Türkiye açısından, hukuk üstünlüğü, demokratik olabilme, insan hakları ve liberalizm gibi konuların önemli hale geldiğı, ekonomi ve bir bakımdan siyasi ve kültür açısından bir küreselleşme hareketine doğru yol alınan bir zamanda hazırlanıp uygulamaya geçirilmiştir(DPT, 1995:1).

Planın oluşturulma sırasında oluşturulan Kırsal Sanayi Özel İhtisas Komisyon raporu; kırsal alandaki sanayiye geçiş; temelinde kır ve kent arasında sosyo-kültür ve maddi farkların denge haline getirilmesini, kırsal alanlarda yaşayanları bulundukları bölgede iyileştirmeye, başka bir anlamla, göç ve işsizlik problemlerini olduğu yerde gidermeyi hedefleyen siyasi bir tercih şeklinde tanımlanmış, bu bağlamda kırdaki sanayinin ana görevi, kırsal kalkınma gayretlerini sürekli ve kalıcı hale getirmek ve

kırsal ile şehir arasında ekonomik ve toplumsal bütünlüğü sağlamak biçiminde düşünülmüştür(Bakırcı,2007:188).

2.1.2.8. 8. BYKP (2001-2005)

8.BYKP öncesinde yani 2000 yılındaki nüfus sayım sonuçlarına göre kırsal alandaki nüfus %35 oranında azalmış ve önceki dönem bazında (1990'da % 41) oranlama olarak ciddi bir azalmaya gitmiştir. Bu oransal düşüş tarımdaki istihdam oranında da belli bir şekilde kendini göstermiş, 1990'da %48 olan tarım alanları istihdamı 2000 yılında toplam istihdamın içerisinde %36'ya kadar düşmüştür. 2000'de tarım sektörünün GSMH'dan aldığı pay da %13'e gerilemiştir.

8.BYKP ile beraber, kırsal kalkınma projeleri ile ilgili uygulanmasına karar verilmiştir. Bu projeler ile amaç, kırsal bölgelerin sahibi oldukları doğal kaynakları en uygun biçimde değerlendirerek, tarımda gelişim gerçekleştirmek ve verimliliğin artmasını sağlamak, kırsal alandaki nüfusa hareket kazandırmak ve bilinçlendirerek örgütlenmelerini sağlayarak kaliteli insan gücü sağlamaktadır (Gülçubuk, Karabıyık:2002).

Kırsal altyapıyı planda yapabilmek hedefiyle; toprağın ve su kaynaklarını etkin kullanımına öncelik veren tarım altyapısının genele yayılması, kaynakların doğru yönetilmesi ve etkili kullanımı kapsamında çalışmalar yapmanın önemli olduğu, bu sebeple kırsal altyapı hizmetinin yaygın hale getirilmesi ve etkinliğin çoğaltılmasında merkezi kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri koordineli bir şekilde çalışmaları yapacağı belirtilmiştir(Bakırcı:2007:202).

2.1.2.9. Ulusal Tarımsal Strateji (2006-2010)

8. BYKP döneminde AB ile yapılan görüşmeler Avrupa Birliğine uyum sürecini de dikkate alarak, tarım alanıyla ilgilene birimlerin karar alma sürecini kolay hale getirmek, kalkınmada belirlenen hedefleri ışığında gelişmesine yardımcı olmak ve 2004'ün sonuna kadar yürürlüğe girecek olan Tarım Çerçeve Kanunu vasıtasıyla bu kanun göz önünde bulunarak yapılacak ikinci kanunun esasını yapmak için hazırlanmıştır (DPT, 2004:1).

Kırsal kalkınmanın programı, projesi ve faaliyetlerine, yüksek oranda katılım en alttan yukarıya doğru yaklaşımı, bölgesel kapasite oranının arttırılması, tarım dışı

iş alanlarında iş olanaklarının iyileştirilmesi, üreticinin gelirinin artırılması, kadına ve gençlere yönelik eğitim seviyesinin yükseğe çekilmesi ile uygulanan kırsal teknolojinin gelişmiş hale getirilmesi temel olarak düşünülecektir. Kırsal kalkınmaya yönelik yardımlarsa aşağıdaki gibi yapılacaktır(DPT,2004:2);

* Çiftler aracılığıyla gerçekleştirilen köyü hedefleyen yatırımın desteklenmesi,

* Özel sektörün, Sivil Toplum Kuruluşlarının ve çiftçi kuruluşlarının aracılığı ile gerçekleştirilen kırsal kalkınma programları,

* Arazinin toplulaştırılması faaliyeti,

* Mikro-fınans faaliyetlerinde bulunma,

* Kadınlara odak alan faaliyetler.

2.1.2.10. 9. BYKP (2007-2013)

Planda öncelikle kırsal kalkınmanın mevcut durumuna değinilmiştir. Kırsal kalkınma girişimleri 2006'da yürürlük kazanan Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi ekseninde sürdürölmektedir. Bu çalışmalarda etkinliğin artırılabilmesi amacıyla kanuni ve kurum bazında düzenleme bağlamında konu ile ilgilenen birimlerin bulunduğu bir kırsal kalkınma birimiyle uygulayıcı ve ödemenin sağlandığı bir birim kurulması ile ilgili faaliyetler sürmektedir. Tarımda daha verimli olabilmek amacıyla eğitim, yayılım, arazinin toplulaştırılması ve örgüt haline gelme çalışmalarına da bu zamanda öncelik bulacağı planlanmaktadır.

Bu planda Kırsal bölgelerde Kalkınmanın sağlanabilmesi konusunda bazı hedefler planlanmıştır. (DPT,2006:93):

- Milli Kalkınma Strateji hareketinden yola çıkılarak, Kırsal Bölge Kalkınması için planlar hazırlanıp, hayata geçirilecektir.
- Kır kesiminde birliktelik arttırılacak, geliştirilecek ve üretici birlikleri güçlenecektir.
- Sulama altyapısında işletme ve yönetimin katılım yoluyla yapılmasının sağlanması.
- Kırsal kesimde, e-ticaret kullanımı yaygılaştırılarak, tarım ürünlerinin üretim faaliyetleri iyileştirilecektir.

- Kırsal kesimde tarım dışı ekonomik olaylara yönelik insanlar eğitilecektir.
- Kırsal alanda kalkınmayı hızlandırmak için kaynaklardan azami verimin alınması sağlanılacak ve uygulamayı ülkenin genelinde yaygınlaştırmak,
- Kırsal alanlardaki temel altyapı ihtiyaçlarına öncelik verilecektir. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin sunumunda bu merkezi birimlere öncelik sağlanacaktır.
- Kırsal alanlarda kaynak ihtiyacını sorununun halledilmesine yönelik olarak uygun finansman araçları geliştirilecektir.
- İl özel idarelerinden başlamak üzere, diğer yerel yönetimler ile birliklerin kırsal kalkınmadaki etkinliklerini sağlamak için teknik, mali ve kurumsal kapasitelerini güçlendirecektir.

2.1.2.11. AB Uyumluluk Sürecinin Kırsal Kalkınmaya Etkileri

Avrupa Birliği kırsal bölgeler için kalkındırma üzerine politikalar üretmiş; OTP'nin önemli birer unsuru olan tarımın genel problemleriyle uğraşan bir çalışmadan, mamül ve hizmet üretmenin yanı sıra tarım ekonomisinin topluluğun üzerinde olan çok taraflı etkilerini ve kırsal kesimin karşılaşmak zorunda olduğu sıkıntılara önem veren politikaya dönmüştür (Gülçubuk, 2005:6).

AB'de tarım yapısının düzeltilmesinin gerekli olduğu 1968'de Malsholt Planında AET'de Tarım Reformu Memorandumu ile ortaya çıkmış ve tarımda reform planı içinde tarımsal işletmelerin modern hale getirilmesi, tarımsal nüfusun azaltılması ve kesiminde istihdam edilenlerin sosyoekonomik bilginin ve mesleğe yönelik yeterliliğin iyileştirilmesi hedeflenmiştir(Aksoy vd, 2005:32)

OTP'nda ve yapısal fonlarda Avrupa Birliğinde tarım kesiminin rekabet etme seviyesinin arttırılması ve kırsal kalkınma politikalarının kolay uygulanması için, 1996'da yayınlanan Cork Kırsal Kalkınma Konferans Bildirgesini de ön planda tutarak, Gündem 2000 reform anlaşması hayata geçirilmiştir. Gündem 2000 ile kırsal kalkınmanın,birinci kısmı konumundaki piyasa politikaları ve gelir desteklemelerinin yanı sıra, resmi olarak ta OTP'nin ikincil kısmı olmayı başarmıştır (Gülçubuk, 2005:6).

Bu gelişmelerin üstüne AB Konsey üzerinden 8 Mart 2001'de yürürlük kazanan KOB ile AB'nin katılım için gerekli kriterleri yerine doğrultusunda ilerleme kaydetmesi için, Türkiye'ye öncelikle yapılacakların belirlenmiş olduğu program

haritası ortaya çıkmıştır. Türkiye KOB'a karşılık olarak aynı yıl Ulusal Programı'nı hazırlamıştır.(Aksoy vd.,2005:33-34).

2001-2023 yılları arasını içeren Uzun Vadeli Gelişme Stratejisi, Türkiye'nin AB'ne tam üyelik süresinde toplumsal ve ekonomik olarak yeni baştan yapılanmaya girmesi ve bilgi toplumu haline gelerek, 2010'lu yıllarda bölgesinde önemli bir güç olup etkin bir hale gelmesi, 2020'li yıllardaysa dünyanın önemli bir gücü olmayı temel bir hedef şeklinde önüne koymuştur. Kırsal kalkınma, Türkiye'de, Uzun Vadeli Gelişme Stratejisi ile belirlenen ana hedefine ulaşabilmesine aşağıda belirtilen alanlar ile ilgili yapacağı katkıdan dolayı önem arz etmektedir(DPT, 2006b:4):

- Kırsal kesimin ekonomiye yapacağı katkının artırılması ve kırsal alanlarda yaşayanların hayat standartlarının arttırılması yoluyla gelişmiş bölgeler ve kırsal kesim arasındaki gelişme farkının en aza indirgenmesi,
- Göç hareketlerine istikrar kazandırıp, dengede ve sürdürülebilir kalkınma amacıyla uyum gösteren bir nüfus yapısı oluşturulması,
- Tarımsal faaliyetlerin yapılandırılması sürecinde oluşabilecek sosyo-ekonomik ve çevre bazlı olumsuzlukları en aza indirmek,
- Doğal alanın ve doğal kaynakların muhafaza edilmesi ve sürdürülebilecek doğru bir şekilde kullanılması,
- Avrupa Birliği ile ekonomik-sosyal yaklaşmanın ve kurallara uyumun gerçekleşmesi.

2.2. TÜRKİYE'DE KIRSAL KALKINMA ALANINDA ADI GEÇEN KURUM YAPILANMALARI

Kamu ve sivil toplum kuruluşları benzeri kuruluşlar kırsal kalkınma çalışmalarında iyi bir biçimde yapılabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Dünyanın diğer ülkelerinde kırsal alanların kalkındırılması için devletle bağımlı çalışan veya hususi kanunlarla kurulan milli ve yerel kuruluşlar vardır. Bunların, en önemli hedeflerinin ve iş konularının genellikle birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bunun yanında devletten bağımsız olmaksızın faaliyet gösteren bu kurumların haricinde, yerel yönetimlerinde yetkili oldukları özel görevlerle kırsal kalkınmada önemli bir paya sahiptir.

Yukarıda adı geçen kuruluşların en önünde Yüksek Planlama Kurulu, Bakanlar Kurulu, Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, kapatılan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, İl Özel İdareleri, Belediyeler, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Kooperatifler, Köylere Hizmet Götürme Birlikleri, Ziraat Odaları, Vakıflar ve diğer farklı STK'lar gelmekte. Kırsal kesimle ilgilenen bu kadar fazla kuruluş olması ve yetkili konumda olması, her biri farklı farklı alanlarda çalışsalar bile yönetsel açıdan karmaşaya sebep olmaktadır.

2.3. TÜRKİYE'DE KIRSAL ALANLARDA MEVCUT DURUM

Ülkemizin kırdaki kalan alanlarında sağlık, eğitim, konut, tarım, ve hayvancılık, çevre, toprak mülkiyeti gibi çok sayıdaki durumunda sıkıntılar vardır. Cumhuriyet ilan edilmesiyle birlikte kırsal alanların sorunlarını çözmek ve bu bölgelerin kalkındırılması amacıyla, iktidara gelen tüm hükümetler tarafından birçok proje hayata geçirilmiş ancak kırsal kesimin sorunlarına geçerli bir çözüm sunulamamış olması bu projelerin birtakım eksikliklerin bulunduğunu göstermektedir. Öncelikle bu projelerde eksikliğin hangi aşamalarda meydana geldiğinin ortaya çıkarılması çok önemlidir. Böylelikle projelerdeki noksanların hazırlanma aşamasında mı, yada uygulanacağı aşamada mı meydana geldiği belirlenerek, buna yönelik çözümler ortaya konabilir. Kırsal alanlara yönelik bir proje tasarlanırken, önce bölgenin güncel hali incelenip bu doğrultuda politika şekillendirilmesi gerekmesine rağmen bu güne değin ülkemizde uygulanan kırsal kalkınma politikalarında bu ayrıntıya dikkat edildiğini söylemek zordur. Söz konusu durum kırsalın sıkıntılarının ve olumsuz koşulların sürmesine sebep olmakta ve uygulanmakta olan politikaların hedefe ulaşmasını da engellemektedir.

Kırsal alanların genelinde tarımda istihdamın yetersiz olması, farklı iş olanaklarının azlığı ve eğitim, sağlık gibi hizmetlerin erişiminin yetersiz olması, kırsal alanlarda hayatlarına devam eden halkın fakir hale gelmesine ve bir bölümünün de şehirlerde yaşamasına sebep olmaktadır. Ayrıca, şehre taşınan ve eğitim düzeyi düşük olan bu insanlar, gerek çalışma hayatı gerekse de toplumla bütünleşmekte sıkıntılar yaşayabilmektedir. Bu insanlar özellikle kayıt dışı sektörlerde ücret seviyesi düşük bir şekilde çalıştırılmakta ve yaşadığı çevrenin düşük kaliteli gecekondu yerlerinde

hayatlarına devam etmektedirler. Fakir kesimde çalışan insanlar, eğitim seviyesinin yeterli olmaması ve istihdam edildikleri tarım sektöründen dolayı yeterli ücret alamamakta ve çoğunluğu geçici ve sağlık güvencesi olmadan çalıştırılmaktadır(DPT, 2008 Yılı Programı:223).

2.4. AVRUPA BİRLİĞİ KATILIM ÖNCESİ TÜRKİYE'DEKİ KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARI

AB; kırsal kalkınmaya yönelik politikalar gereği üyelerin yanında üye olmaya aday ülkelerinde kırsalda kalkınmalarını önemli görmektedir. Bu bağlamda aşağıda Türkiye’de AB politikalarıyla uyum göstermek amacıyla yaptığı kırsal kalkınma uygulamalarından bahsedilecektir.

2.4.1. IPA Programları

AB'ne Katılma Öncesi Araç (IPA) Programları, 2007 ila 2013 yıllarını içeren Katılım Öncesi Yardım Mekanizmasının ve Avrupa Birliği Mali Yardımlarının kalitelerini ortaya koymaktadır. IPA Programı, kendinden önce yayınlanan, SAPARD, ISPA, PHARE ve Yeniden Yapılanma, Kalkınma ve İstikrar İçin Birlik Yardımı (CARDS) programları birleşiminden meydana gelmektedir. IPA'nın yapacağı Türkiye'ye verilecek fonlar 5 maddeden meydana gelmektedir. Bu bileşenler;

1. Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma
2. Bölgesel ve Sınır Ötesi İşbirliği
3. Bölgesel Kalkınma
4. İnsan Kaynaklarını Geliştirme
5. Kırsal Kalkınma

Belirtilen maddeler alt başlığında Avrupa Birliğinden yapılacak yardımlar, birliğe tamamen üye olma amacı doğrultusunda, Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal Program’da bulunan öncelikli işlerin yanında 3. ve 4. bileşenler için hazırlanmış olan Stratejik Çerçeve Belgesi (SÇB) ve Operasyonel Programlar ile 5. madde için hazırlanmış olan Kırsal Kalkınma Planının strateji ve öncelikli işleri doğrultusunda kullanılacaktır (Ulucan, 2007: 72).

2.4.2. IPARD Programları

IPARD Kırsal Kalkınma Planlarının uygulanma aşamasında belirlenen, IPARD sınırlarına giren 3 öncelikli görev altındaki 9 tedbir temelinde kendine uygun tedbirleri seçip hazırlamaktadır. Buna göre Türkiye adına 9 tedbirden 4 tanesini seçmiştir. Türkiye adına yapılacak olan IPARD Tedbirleri(TKİB,2006);

- Tarım İşletmelerine Yatırım yapılması
- İşlemeye ve Pazarlama alanına Yatırım yapılması
- Üretici Gruplarının kurulmalarına Destek verilmesi
- Kırsalda Ekonomi Aktivitelerinin canlandırılması.

Türkiye'den IPARD kapsamı içinde Avrupa Birliğinden senede 150 milyon Euro civarında ödeme alabilmek amacıyla, 1963'ten bu güne kadar geliştirmiş olduğu kırsal kalkınma üzerine yapmış olduğu politikaları bırakmakta ve tamamıyla Birliğin belirlemiş olduğu yönetsel yapı içinde, AB politikalarının tercih edilmesi istenilmektedir.

2007-2013 yılları arsında IPARD, orta vadeli bir zamanda Türkiye’de kır bölgelerinin direnebilmesi ve rekabetin güvencede olmasında çok mühim bir araç konumuna gelmiştir. IPARD’ın amacı; Ortak Tarım Politikası içine giren müktesebat uygulanmasında gereken katkıyı vermek ve aday konumundaki ülkelerin tarım sektörünün ve kırsal bölgelerinin sürekliliği olacak şekilde adapte olmasını sağlamak şeklinde belirtilebilir.

2.5. TÜRKİYE'DE KIRSAL KALKINMANIN SORUMLULARI

Türkiye geçmişten bu güne değin uygulanmış olan kırsal kalkınma politikalar gerek amaç, gerek uygulamakta olan kuruluşlar vb... durumlardan farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu bölümde Türkiye'nin kırsal kalkınmasına yardımcı olan ve halende uygulanmaktaki modeller sorumluları ve uygulayıcıları açısından incelenecektir.

2.5.1. Resmi Kurumlar Vasıtasıyla Kırsal Kalkınma Modeli

2.5.1.1. Merkezi İdare

DPT: Türkiye 1960 Anayasasıyla beraber kültür, sosyallik ve ekonomik alanlarının tamamını içeren yapılanma devrine geçiş yapılmıştır. Bu sebeple ulusal kalkınma planı ve programlarını hazırlayacak bir birime ihtiyaç duymuştur. Bu nedenle hükümetin belirlediği amaçlar istikametinde kalkınma planı ve senelik programlar oluşturmak amacıyla 1962 'de Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'ni kurmuşlardır. Bu temel amaç istikametinde DPT; ülkede beşeri, doğal, ve ekonomik bütün kaynaklarını ve olanaklarını belirleyerek, izlenilecek ekonomik, sosyo-kültürel politika ve amaçların ortaya çıkarılmasında ülke hükümetine danışma görevini yerine getirmekle görevlendirilmişti. Bununla birlikte il - ilçe genelinde araştırmalar yapmak ve planlama oluşturmak, uyumlaşma politikalarını hayata geçirilmesi esnasında meydana ortaya çıkması muhtemel sorunların çözmek için proje ortaya koymak ve bu konuda yapılan projeleri yönetmek, kırsal kesimin sorunlarına yönelik politikalar yaratmak, bölgesel kalkınma projelerinin tamamında belirli bir koordinasyon oluşturmak ve görevli olduğu alanlar ile ilgili bilgi paylaşmak, vs... benzeri vazifeleri de üstlenmiş tir(DPT,1991:1).

Kalkınma Bakanlığı: Kamu yönetiminde sadelik sağlanmak için yapılan düzenlemelerin ciddi bir kısmını Kalkınma Bakanlığı'nın açılması oluşturmuştur. Bu bakanlığın kurulması yeni bir teşkilatın meydana gelmesi açısından değilde, kamu yönetim sisteminde hayati bir yeri olan Devlet Planlama Teşkilatı'nı da ortadan kaldırması açısından dahaymedir(Övgün, 2011:278).

İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü:

Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün birincil görevleri arasında Bakanlık yetkilerinin yerel yönetimlerin üzerinde daha etkili şekilde yerine getirilmesini sağlamak, yerel yönetimlerin yatırımları ve hizmetlerinde kalkınma planlarına ve yıllık programlarına uygunluğunu kontrol etmek, gözetlemek, yerel yönetimlerin geliştirilmesine donuk araştırma gerçekleştirmek, bununla ilgili istatistik hazırlamak ve bilgi toplayıp, değerlendirmek ve yayınlamak bulunmaktadır(İçişleri Bakanlığı, <http://www.migm.gov.tr> (19.10.2014)).

Sosyal Yardımlar Müdürlüğü:

Ülkemizde gelirin dağılımında adaletsizliklerin ortadan kaldırılması ve yoksulların destek görmelerini sağlayan sosyal politikalar ortaya konması, toplumun dayanışmasının üst seviyeye getirilmesi amacıyla 1986'da Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu kurulmuş ve bu kanunları yerine getirmek üzere de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) kurulmuştur (<http://www.sydgm.gov.tr/sydtf/web/gozlem.aspx?sayfano=93>, (07.11.2017)).

Bu projede kırsal alanlarda ekonomisi kötü olan ve sosyal olarak yokluk çeken kesimin en iyi şekilde gelir seviyesinin yükseltilmesi, istihdamın artırılması, üretilmiş olan tarım ürünlerini üretildiği yerde kullanma ve pazarlamasında gereken maddi ve teknik desteği anında ulaştırıp onların üretim aşamasına katılıp üretim sürecinde sürekli bulunmalarının sağlanması istenilmiştir (<http://www.sydgm.gov.tr/sydtf/web/gozlem.aspx?sayfano=124>, (06.11.2007)).

2.5.1.2. Taşra Teşkilatı

Toplumun değişen ihtiyaçları ile beraber devletinde vatandaşlara yapmak zorunluluğunda olduğu hizmetlerde miktar ve kalite şeklinde artırılması, eldekilerden çok miktarda kaynak ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Bu aşamada, yönetsel etkinlik ve verimlilik sağlanması için yönetim işlerinin merkezi birimlerden yürütülmesinin zor olduğu, yerinden yönetim şeklinin problemlerin halledilmesinde uygulanması gerekliliğini meydana getirmiştir.

Anayasamızın 126. maddesine göre ülkemizin merkezi idare kuruluşları açısından, coğrafi şekline, ekonomik şartlarına ve kamu hizmetinin gereksinimlerine göre şehirlere, şehirlerde belli kısımlara ayrıldığı ve şehirlerin idare edilmesinin yetkide genişliğe dayanmasını belirtmektedir. (DPT, 2000:21)

2.5.1.3. Mahalli İdareler

Toplumun ihtiyaçlarındaki değişikliklerle beraber devlet toplum için yapmak zorunluluğunda olduğu hizmetlerde sayısı ve kalite olarak artışı nedeniyle, kaynak ihtiyacında artış meydana gelmiştir. Bu çerçevede, yönetsel etkinliği ve verimli olabilmeyi sağlayabilmek amacıyla ülke yönetiminin tek başına merkez noktadan yürütülemeyeceğini, anlamıştır (Eryılmaz, 2009:131).

Bu sebeple Mahalli idareler Anayasada 127. maddede belirtildiği gibi; il, belediye veya köy halkının mahallinde ortak gereksinimlerini gidermek üzere kuruluşunun temelleri kanunla gösterilen ve karar alma mecraları da kanununda yazılı olan ve seçmenler aracılığı ile seçilip göreve getirilen kuruluşlardır. (Yalçındağ, 1993:14).

Yerinden yönetin şekli, kırsal kalkınmadaki en hayati uygulanma şekli konumundadırlar. Gerek ülke genelinde gerek yerel planda ve stratejilerde uyumluluk sürecinde kırsal kalkınma planlarının hazırlanmasında ve uygulamasında, mahalde eşgüdüm sağlanmada, merkezdeki kurumlarla iyi ilişkiler kurulmasında rolleri önemlidir. 1990'lı yılların başında önemli oranda artmış ama 2011'de sulama birliklerinin bu kapsamdan ayrılmasıyla sayı olarak düşmüşlerdir (Kerman vd., 2012:65).

2.5.1.4. Mahalli İdare Birlikleri

Mahalli idare birlikleri arasında en asli konumunda bulunan Köylere Hizmet Götürme Birliği, görevli olduğu alanlarındaki köy ve ilçelerde kültür, eğitim ve sosyal tesisler yapmak, gerektiğinde sınaî işletmelerle işbirliği yapmak, elektrik, su, yol, sağlık tesisi, okul, kanalizasyon, cami, vb. altyapı hizmetleri yapmak amacıyla çalışma yürütmektedirler. Köylere Hizmet Götürme Birliği, kurulmuş oldukları ilçe kaymakamı başkanlığında, köy muhtarları ve bazı kamu kurumlarının görevlilerinden oluşmuş olan Birlik Meclisi aracılığı ile çalışırlar.

2.5.2. Sivil Birleşimler Vasıtasıyla Kırsal Kalkınma

Yerel yönetimlerin ve merkezi yönetimlerden hariç, kırsal alanların içinde olan ve hemen hemen tüm yerleşme birimlerine oturmuş çeşitli adlar altında ve farklı faaliyet konularında çalışan kooperatifler, birlikler, üretici odaları, dernekler ve vakıflar vb. tüzel kişiliği haiz sivil toplum kuruluşları da kendilerine düşen görev ve yetki alanları içinde kırsal kalkınmaya katkı sağlamaktadırlar.

Ekonominin ve daha önemlisi de kırsal alanlarda ekonomi ve geçimin gelişmesi aşamasında birlik olabilme içgüdüğü oldukça önemlidir. Ülkenin üretici ve toplumun öbür işbirlikçilerin istenilen seviyede birlik olamaması en ciddi kurumsal zaafiyet görülen yönlerimizdendir(TKB, 2003;9).

2.6. TÜRKİYE'NİN KIRSAL KALKINMASINDA KULLANILAN MODELLER

Geçmiş zamanlardan bugüne; dünyadaki insanların çoğunluğunun kırsal alanlardaki hayatlarına devam etmeleri, doğal kaynakları tasarruflu kullanma ve çevre koruması gerekliliği, kır ile kent arasında gelirin farklı seviyede olması, hayat şartları olarak kent lehinde ciddi farkların oluşması ve bu farkın git gide artması, kır kesiminin kalkınma hızını arttıracak farklı modeller ve teorilerin her daim olarak gündem oluşturmalarını sağlamıştır (Bakırcı, 2007:333).

Bundan ötürü bu güne değin kırsal alanları geliştirmek maksadıyla birbirlerine benzeyen, çok sayıda kırsal kalkınma uygulaması hayata geçirilmiştir. Bu uygulamalar 7 ana başlıkta inceleyebiliriz;

2.6.1. Merkez Köyler Modeli

Nüfus miktarı belli oranda yoğunluk sağlayan bölgelerdeki köylerin içerisinde merkezlerinde olan bir köyü hizmetin merkezi şeklinde belirlenerek ve bu bölgenin geliştirilip burada kırsalın kalkınmasını sağlamak fikriyle hayata geçmiştir. Maliyetleri toplamda azaltmaya yarayan bu model, kamunun sağladığı hizmetlerini ülkenin genel ortalamasında belirli bir seviyede tutmak ve bu hizmetleri yerleşim alanları ve bu alanlar içinde dengeli dağılmasını gerçekleştirmek hedefiyle hayata geçirilmiştir(Çevik, 2000:41).

Ülkemizde merkez köy kavramı önce 1970'de, sonrasında ise 1972 senesi icra plan ve 1972 Senesi Programında 1003 sayılı tebliğde adından bahsedilmiş, ama tam tanımı Üçüncü BYKP 'da yapılmıştır. Bu planda merkez köy köyün ihtiyaçlarını minimum maliyetle ve tamamına yayılmış bir şekilde karşılamak, kırsaldaki yaşayanların milli pazarla birleşme aşamasının hızlı bir şekilde yapılması ve yerleşme yapısını iyi bir şekilde etkilenmesi üzerine birincil araç amacıyla ortaya çıkmıştır.

1974'de ülkenin geneli üzerinde yapılan merkez köylerin seçilmesi faaliyetleri uygulanmaya aktarılmadan önce 1977'deki hükümetin programına “köykent” uygulaması eklenerek rafa kalkmış ve kırsal kalkınma politikası şeklinde daha sonra devam etmiştir. Ama hükümetin değişikliğinden kaynaklı olarak köykent uygulamasıda 1979 yılı sonu itibariyle terk edilmiştir. Merkez köyler hakkında yapılmış olan faaliyetler 1980'lerde yeniden gündem oluşturmuş, 1983'de yayımlanan

Bakanlar Kurulu Kararıyla ülkenin genelinde 36.022 köyü temsil olarak 4319 köy su, elektrik, sağlık, eğitim, ulaşım, haberleşme, güvenlik, sanayi vb. durumlarına göre bazı kritere bakılıp merkez köy diye seçilmiştir. Bundan daha sonra gelen dönemlerde ise merkez köy diye seçilen köylerde küçük sanayi tesisleri, okul, sağlık ocağı, fabrika sayıları, kooperatifler, yol uzunlukları, elektrik ve içme suyu şebekelerinde ciddi hizmetlere rastlamak mümkün olmuştur(TKB, 2004 33).

2.6.2. Köy-Kent Modeli

Adı geçen modelde kırsal alanlardan şehirlere göçün önüne geçmek, kırsal alanlarda hayatına devam eden insanlara sağlık, tarım, eğitim, altyapı vb. hizmetleri sağlayarak, bu bölgelerde yaşayanların ekonomik ve sosyal olarak kalkınmasını gerçekleştirmek maksadıyla ortaya konan bir modeldir. Bu modelde altyapıda bütünlüğün, köylünün örgütlenmesinin ve tarım sanayileşmesinin gerçekleştirilmesi, istihdamın çoğaltılması gibi kırsal kesimde yaşayanların en önemli sıkıntılarının çözülmesi amaçlanmıştır. (Ölçen, 2000:52)

2.6.3. Tarım-Kent Modeli

Tarım-kent modeli, köyün gelişmesini tarımın dışındaki alanlardaki değişikliklerden soyutlayarak, yalnızca kırsal bölgelerdeki ilişkilerin ve bu noktalara dönük kamu hizmetlerinde düzenleme yapılarak yapılabileceğini savunmaktadır.

Tarım-Kent modeli 1970 ve 1980 yılları arasında denenmiştir. Modelde 8 ile 10 köy bir arada toplanarak, tarım kenti meydana getirilmesi amaçlanmıştır. Köyleri merkez köylere bağlamak ve merkezde bulunan köylerin de düzenli yol bağlantı noktaları ile birbirlerine bağlanması amaçlanmıştır. Bu modelde Köy-Kent Modeli'nden farklı olarak, Köy-Kent Modeli'nde köylerin zamanla kendi kendilerine toplanarak ekonomik ve sosyal hayatta kooperatiflerin egemen olacağını varsayması iken, bu model kırsal alanlarda hayatlarına devam edenlerin yaşadıkları köylerde bulunmalarını amaçlamıştır.(Civelek, 2002:147).

2.6.4. Örnek Köyler Modeli

1963 ile 1965 seneleri arası uygulanmaya çalışılmış bulunan Örnek köy modeli, belirli bölgede toplanmış köyler içerisinde belli bir özelliğe sahip bulunan bir köy seçilerek, çevresinde bulunan köylere örnek olarak kalkınmasıdır.. Bu yaklaşımda,

seçilmiş olan köyde yapılan faaliyetlerin çevresinde bulunan köylerin de faydalanmasını gerçekleştirmek ve diğer köylerde örnek teşkil edebilecek ciddi bir köy gelişim modeli yapılması amaçlanmıştır. Yapıldığı dönem itibariyle araştırılıp örnek olma olasılığı yüksek köyler seçilip ve uygulamaya konmuştur.

Örnek köy modelinde en başında gelen amaçlar içinde köylere sağlanan hizmetler için belli bir koordinasyon sağlamak, sunulan hizmetlere çevre köylerinde faydalanmasını sağlamak sayılabilir. Ayrıca köyle ilgili gelişim modeli yaratmak için bu model İstanbul ve Ankara şehirlerinde uygulanmıştır.

Fakat, yapılan hizmetler tek bir bölgede toplanmış olması, modeli kamu görevlilerinin hazırlaması, modelin köyün sosyal ve ekonomik yapısında değişiklik sağlamaktan ziyade yerleşimin fiziksel görüntüsünü değiştirmeye yaramış olması ve halkı katılımdan uzakta tutması modele eleştiriler gelmesine sebeptir.(TKİB,2003:34)

2.6.5. Çok Yönlü Kırsal Alan Planlama Modeli

1965-1975 yıllarını da içine alan Manisa, İzmir, Uşak, Diyarbakır, Malatya ve Şanlıurfa şehirlerinde hayata geçirilen bu uygulama Köy İşleri Bakanlığı aracılığı ile hazırlanarak tanıtılmıştır. İtalya, Hollanda ve İsrail’de yapılan uygulama metodları incelenerek hazırlanan uygulamada köyü yeterli bir birim haline dönüştürerek köy ile kent arasındaki farkın en aza indirgenmesini hedeflenmiştir. Kırsal bölgeleri tümüyle inceleyen uygulama ile, kalkınmada etken olan tüm etmenlerin hep beraber incelenmesini ve tarımda gelişim göstermeyi hedeflemiştir. Planın içeriği toplumsal, ekonomik ve fizikidir. Yöntemi ise, benzer tipte köy plan ve köy küme planıdır. Buna göre hazırlanmış olan 150 adet plan, vatandaşların katılım seviyesinin düşük olması, finansal açıdan yeterli olamama, ülkedeki koşullara uyamaması, bölgesel ihtiyaçlara yanıt verememesi ve önceliklerin hatalı olması sebebiyle uygulama alanı bulamamıştır (TKİB, Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyonu Raporu, 2004:34).

2.6.6. Toplumun Kalkınma Modeli

Planlı kalkınmaya geçiş dönemiyle beraber bu model getirilmiştir. Bu modelin amacı, merkezi idarenin müdahale etmesini isteyen köylülerin kendine yeter konuma getirilmesini ve halkın katılmasının ikna edilmesidir. (TKİB, 2003:35). Fakat bu modelde, uygulamada yönetim ile düzenlemenin hazır olmaması, yapısal düzenlemenin eksik olması, eğitim faaliyetlerin de meydana gelen sıkıntılar, eşgüdüm

ve planlamada eksiklikler ve idare yapısına göre hazırlanmış olan bu plan bu gibi nedenlerle başarılı olmaktan uzak kalmıştır (TKİB, 2003:34).

2.6.7. Köylere Dönme Modeli

1980’li yıllardan başlamak üzere bilhassa ülkede Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde etkili olan terör vakaları kapsamında, terör mücadelesinin insanlardan soyutlanmış şartlarda devam etmesi tercihine bir sonuç olarak, bu alanlardaki çok sayıda köy ve mezra güvenlik güçleri aracılığıyla boşaltılmak zorunda kalmıştır. Çok yönden toplum açısından sıkıntılara sebep olan bu uygulamalar, bir yandan da bölgenin ekonomisinde olumsuz neticeler doğmasına sebep olmuştur (Günaydın, 2001:52).

Köye Dönüş Modeli; Türkiye’de Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde önceki yıllarda yaşanmış olan terör vakaları ve sosyo-ekonomik sıkıntılar sebebiyle yaşadıkları yerleri terk eden bölge insanının, eskiden yaşadıkları yerlere geri dönmelerini ve buralarda gelir sağlayıcı faaliyetlerle beraber altyapının iyi hale getirilmesi amacıyla ortaya çıkmıştır.

2.7. TÜRKİYE’DE KIRSAL KALKINMAYI AMAÇLAYAN POLİTİKALAR HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye’nin kırsal kalkınma yönüne dönük işlevleri Cumhuriyet’in kurulmasıyla birlikte hayata geçirilmiştir. Bu modern ve çağdaş olabilme hareketi tarım ve kırsal bölge kalkınması üzerine etkiside belli etmiştir. Cumhuriyetin kurulduğu yıllar nüfus ciddi oranda köyde yaşıyor ve ülke ekonomisi de genelde tarım kesimine dayalıydı. Bu sebeple milli kalkınma sürecinde tarım ve kırsal kesim oldukça hayati seviyedeydi. 70’li yılların başına değin tarımsal kesimin ekonomide önem ve kırsal kesimin toplumun yaşamındaki varlığı süregelmiştir.

Kırsalda bilgi seviyesinin, teknolojiideki gelişimin artışı ve tarımsal makineleşme oranının yükselmesiyle kırdan kente göç oranının hızlanmış ve kentlilik oranı artmaya başlamıştır. Kırsal kesimle kentler arasında gelişim farklarından meydana gelen göç ve süratli şehirleşme aşaması gerek kırsal gerekse de kentlerin bulunduğu bölgelerde kendini belli etmeye başlamıştır. Bu sebeple kırsal kalkınma alanlarındaki aramalar çoğalmıştır. Türkiye’de ise kırsal kalkınma hakkında yeni modeller üretilip uygulama miktarı azdır. Bu modellerin uygulanmasında bazen siyasi

sebepler bezende uluslar arası kuruluşların etkileri olumsuz etkileri yaşanmıştır. Bütün uygulamaların sonucunda büyük ölçekte, sektör bazda düşünceyi ilk planda tutan, tarım ürünleri üretimini arttırmaya çalışan ve merkezi noktadan yönetilmeye çalışılan bu faaliyetler beklenen neticelere ulaşmaktan uzak kalmıştır. Bu sebeple toplum dinamiklerini harekete geçirecek, katılımcılığı, yerelliği teşvik edecek, kırsal kalkınma uygulamalarının arayışına başlanmıştır. (Gülçubuk, 2009:3)

Planlı dönemlerden bu güne değin ulaşılmış bulunan işler ve kırsal kalkınma proje, köyleri düşünerek tasarlanan altyapı hizmetleri, göçleri durdurma çalışmaları, bulunduğu yerde kalkınma vs. şeklindedir. Ancak bu çalışmalar köyler ile kentler arasında var olan farkları engelleyememiş en aza indirgenmeye çalışılmıştır.

Türkiye genelinde yapılmakta olan birbirinden farklı kırsal kalkınma projelerinde kısmi değişimler yaratılsa bile yeterli olmakta sıkıntılar yaşanmıştır. Bundaki en önemli faktör ise, görmezden gelinen bir takım sıkıntıların var olmasıdır. Bu zamandan sonra yapılacak olan projelerde dikkat edilmesi gerekli olan ve önceden ihmal edilmiş olan hususlar aşağıdaki gibidir(DPT:2008):

- Projesi belli olan ürüne ve üretimine önem veren çalışmalar planlanmıştır; sonuca önem veren bir yaklaşımdan ziyade süreci iyi yöneten bir görüş benimsenmeli. Bunun sonucu da sürdürülebilir bir kalkınma getirir.
- Projeler üzerinde akademik tereddütler ortaya atılmış ve proje hazırlanma aşamasında çok katılım olan bir davranış sergilenmemiştir; bilimsel endişelerin öne alındığı bir görüşün tersi işe yönelik fiil araştırmasına önemsemek ve bu süreçte hedeflenen kitlenin daha etkin davranmasını sağlamak gereklidir.
- Projelerin hedeflediği kitle ve ortaklar belirlenmemiştir; kırsal kalkınma projelerini uygulamada ortak hareket edilecek tarafları somut bir program beraberinde öncesinde belirleyip ve sorumluluklarını belirtmek projenin başarılı olabilmesi bakımında zorunludur.
- Projelerin planlanmasında sistemin bütünlüğü önemsenmemiş ve bütüncül düşünceler benimsenmemiştir.
- Uygulanmakta olan projelerin kırsal kalkınma projeleri yönetimi için ‘toplumsal meşruiyet temelini güçlendirecek’ uygulamalar gerektiği kadar düşünülememiş, olaylar daha çok maddi olarak düşünülmüştür.

- Projenin sonuçlarında, uygulanmış olan denemelerin yeteri kadar izlenmediği sonucuna ulaşılmıştır.

2.8. TÜRKİYE'DE GENEL KIRSAL KALKINMA VİZYONU VE 2023 HEDEFLERİNE BAKIŞ

Kırsal kalkınmanın düşüncesi, teknolojiadaki yenilikler ve sosyal ve ekonomik şartlar içerisinde zamanla farklılaşmış; ülkeler sosyo-kültürel, ekonomi ve idari şartları gereğince uygulamalarda farklı davranışlar sergilemişlerdir. Kırsal kalkınma düşüncelerine 80'li yılların başına değin tarım üretiminde modernleşme ve devletin müdahaleleri egemen olmakla birlikte, 80'lerden itibaren dünya genelinde meydana gelen akımla beraber serbest piyasa, şeffaf üretim, üretime katılma, sürdürülebilir kalkınma, yönetebilme gibi kavramlar kırsal kalkınma politikalarında etkin olmaya başlamıştır.

Küreselleşme bir yandan ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda yenilikler getirirken, diğer taraftan da kırsal bölgelerin kalkınmasına yönelik olumlu etkiler içermektedir. Küreselleşmenin özellikle ekonomik sistemde meydana getirdiği değişimler, küresel pazarlar meydana gelmesine ve kırsal alanların bu rekabet şartlarına uymasında eksik görünmesine sebep olmuş. Bu sebepten kırsal bölgelerin oluşmakta olan yeni oluşan dünya düzeni ve rekabet şartlarına uyum sağlayabilmeleri amacıyla yeni ve değişik projelerin yapılması gerektiği kabul görmüş, tarım kalkınmasına dayanan geleneksel kalkınma stratejilerinden, bölgesel kaynaklardan yararlanan ve yerel dinamikler kullanan bütünsel kalkınma görüşlerine yönelme başlamıştır.

Türkiye'nin vizyonu bölgesel farklılıkları uluslararası şanslarla buluşturup rekabet edebilir hale getiren, yönetişimin esasında ortakların aktif olarak katılmalarını sağlayan, inovasyon ve yaratıcılıkla girişimcilik ruhunu getiren, milli ekonomideki gelişmeler ve mekânsal stratejilerle Avrupa Birliği perspektifiyle uyumlu, tecrübeleri önemseyerek değerlendirme yapan bir yerel araçlar ve koordinasyon oluşumuna ulaşmaktır. Bu kapsamda vizyona ile ilgili ana hedef, Bölgelerde içsel büyüme dinamiklerine hareket kazandırıcı, sermaye birikimlerini destekleyen, girişimi ve yenilik oluşturma sınırlarını arttıran, sosyal sermaye meydana getiren yerel gelişme araçlarının yönetişimin ve rekabetçi üstünlük yaklaşımı doğrultusunda Avrupa

Birliği'ne kurumsal, hukuki, iktisadi ve sosyal uyumda önemsenerek ortaklıklar ve iletişim yapıları aracılığı ile iyileştirmek olarak tanımlanmaktadır(DPT, 2008:71).

Türkiye için 2001–2023 dönemlerini içeren kırsal kalkınma stratejilerinin ana hedefi; çağdaş uygarlık düzeyinde ilerleme düşüncesinde, Türkiye'nin 21. asırda kültür ve uygarlıkta en üst seviyeye ulaşp uluslararası standartlarda üretim yapan, elde edilen geliri adaletli bir şekilde bölüşen, uluslararası seviyede etkin bir dünya devleti olmaktır. Bu hedeflerin gerçekleşmesi için, devletin yeni yapılanmaya gitmesi, toplumdaki okur-yazarlık oranının artırılması, sağlık sektörüne önem verilmesi, gelir dağılımında adalet sağlanması, bilime ve teknolojiye yeterli yatırımın yapılması, altyapı hizmetlerinin artırılması ve çevre korunma durumu sağlanıp iktisadi ve sosyal yapıyı düşünerek dönüşümün gerçekleşmesine gerekli önemi vermek gerekmektedir (Can 2007).

Türkiye'de kırsal kalkınmanın, Uzun Vadeli Gelişme Stratejisiyle belirlenen ana hedeflere ulaşmada şu alanlara yapacağı destek önem arz etmektedir. Kırsal bölgelerde istihdamın seviyesinin yükseltilmesi ve farklılık kazandırılması, kırsal alan imajını güçlendirme, tarımın haricindeki iş alanlarının gelişmesi ve kırsal ekonomide canlılığın devam ettirilmesi ve gelişmesi bakımından mecbur kabul edilmektedir. İlerleyen dönemlerde tarımdaki işgücüne yeni iş imkanlarının sağlanması ve işsizlik oranının düşürülmesi yönünde; tarım ürünlerinin işlenme ve pazarlanma aşamasına yönelik yapıların güçlendirilmesi, yerel koşullara ve olanaklara yönelik bir şekilde mikro girişimciliğin desteklenmesi ve tüketicilerin tercihlerinde yaşanan değişimlere paralel bir şekilde kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi hayati derecede gelişimi destekleyecektir.

2.9. TÜRKİYE'DE UYGULANAN KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARININ GZFT (SWOT) ANALİZİ

Türkiye'de kırsal alanların bir çoğu coğrafik ve ekonomik manada farklılık arz etmektedirler. Ülkemizin coğrafi alanlarının geniş olması bir yana, birbirinden farklı fiziksel özellikleri olan bölgeleri de içerisinde bulundurmaktadır. Ülkemiz açısından bu durum birbirinden farklı bölgelerde farklı kalkınma politikalarının geliştirilmesi ve hayata geçirilmesinin mecbur hale getirmektedir. Genel anlamda bakılacak olursa kırsalda kalan bölgelerde üzerinde durulup çözülmesi gerekli olan bir çok eksikliklerin var olduğu su götürmez bir gerçektir. Bu eksiklerin

yanı sıra Türkiye’de sahip olunan bir çok fırsat ve avantajların varlığı da bir gerçektir. Bu aşamada GZFT (Güçlü Yönler-Zayıflıklar-Fırsatlar-Tehditler) analizi konunun aydınlanması adına faydalı olacaktır. Türkiye makro-ekonomik yapılar, ekonomideki karakteristik özellikler ve kırsal bölgelerdeki birbirinden farklı iş kollarının genel sosyo-ekonomik analizleri, aşağıda GZFT analizi tablosu üzerinde gösterilmiştir

GZFT Analizi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
*Tarıma dayalı arazilerinin bol olması ve sulanma olanaklarının olması, *Altyapıya yapılan yatırımlarının artması, *Tarımdaki üretim seviyesi, *Kırsal alandaki işgücünün yüksek olması, *Markalaşabilecek yöresel ürünlerdeki çeşitlilik, *Kültür ve turizm varlıklarındaki zenginlik ve bu varlıkların turizmde büyük potansiyelli olmaları, *Çeşitliliği bol olan geleneksel zanaat ve el sanatları, *Daha önce yapılan kırsal kalkınma projelerinden gelen deneyim, *Kırsal kalkınmayı düşünerek hareket eden STK'ların çoğalması, *Ülkenin zengin, taze ve henüz keşfedilmeyi bekleyen doğal kaynakları, *Toprak kaynaklarının kaliteli olması, *Su kaynaklarının bolluğu.	*Kırsal istihdam ve geliri getiren faaliyetlerin önemli ölçüde tarıma dönük olması, *Tarım sektöründeki gizli işsizliğin ve tarım üretiminde kayıt dışı ürünlerin çokluğu, *Modern tarım bilgisinin eksikliği, *Tarım arazilerinin sulanmasında yanlış uygulamalar olması ve yeraltı sularının izinsiz kullanılması, *Kırsal yerleşim alanlarında fakirliğin yaygınlığı, *Eğitim seviyesinin düşük olması, *Turizmde belli kısımlarda yoğunlaşma olması, *Yerleşim alanlarının dağılmış vaziyette olması, *Altyapıda modernizasyona ihtiyaç duyulması, *Doğal kaynakları gelişigüzel kullanmak ile ilgili sorunlar, *Toprağın üretim kabiliyetine göre ekilmemesi, *Kırsal alanlara hizmet sağlayan kamu kurumları arasında yaşanan entegrasyon problemi.
Fırsatlar	Tehditler
*Tarımın dışındaki sektörlerde gelişim gösterilmesi, *Tüketicilerin daha bilinçli davranması, *İç - dış isteğe bağlı şekilde yiyecek sanayinin gelişim göstermesi, *Tüketicilerde organik ürün isteğindeki artma, *Doğa seyahatlerinin artması, *Hazineye ait araziler üzerindeki kanuni düzenlemeler, *Küresel kaynaklar ve fonlara ulaşmada kolaylık, *İhracat yapılabilecek pazarlara ulaşabilmenin kolay hale gelmesi, *Kadınını emek verdiği işlerin ücretlendirilmesi, *Kırsal yatırımın artması için hibe faaliyetleri, *Kent-kır arasındaki ilişkilerin güçlenmesi, *Tarımsal üretimin markalaşması, *Yerel yönetimleri daha güçlü hale getirme politikası ve kamu yönetiminde etkinliğin sağlanması.	*Makroekonomik istikrardaki olumsuz hareketler, *Tarım üretimini destekleyen uygulamaların değişmeye başlaması ve küresel ticaretin günden güne serbest hale gelmesi, *Tarımda yeni yapılanma aşamasında işsizliğin ve yoksulluğun artma eğilimi göstermesi, *Tarım ürünlerinde farklı hastalıkların ortaya çıkması, *Altyapıyı tahrip eden doğal afetlerin yaşanması, *Genç nüfusun şehirlere göç etmesi sonucu tarımda çalışacak nüfusun yaşlanması, *Hızlı kentleşmenin sonucu olarak turizmin gelişmesi ve bu durumun doğal kaynakları olumsuz etkileme endişesi, *İklim değişikliğinden kaynaklanan kuraklık riski, *Uluslararası çevre problemlerinin Türkiye'de de hissedilmesi, *Petrol ve girdi fiyatlarının Dünya üzerindeki artışı, *Kırsal alanlar arasında ve kırsal alanların içinde gelişme farklılıklarının artması.

Kaynak: Tarafımızdan hazırlanmıştır.

Hazırlanmış olan bu GZFT analizi incelendiğinde; tarım alanlarının oldukça geniş olması, zengin, bozulmamış ve henüz keşfedilmeyi bekleyen doğal ve kültürel kaynaklar, tarımsal üretimdeki kapasitenin çok büyük olması, mevcut olan organik tarımdaki potansiyel, bitki ve hayvan türlerinin zengin ve çeşitli olması, çevre kirliliğinin oldukça düşük seviyede seyretmesi ve tüm bu olanakları ve kaynakları yönlendirebilecek hızla gelişen ve büyümekte olan ekonomik bir yapı ve hatta büyüyen nüfusla Türkiye oldukça sağlam niteliklere sahip bir ülke konumundadır. Bunun yanında kırsal bölgelerde su kaynakları ve tarım topraklarının son derece gelişigüzel kullanılması, tarım sektöründeki kayıtlara geçmeyen ekim dikim ekonomisi, kırsaldaki iktisadi olanakların farklılaştırılmasında yaşanan zorluk,

işsizliğin tarımla uğraşan bölgelerde fazla miktarda olması, eğitimin kırsalda az olması ve küçük işletme sayısının fazla olması ülkede zayıf alanlardır.

GZFT analizinden çıkarılacak sonuç Türkiye olarak zayıf yönlerin sayısının çok olmasına rağmen, güçlü yönlerin ön plana çıkartılarak, zayıflıkların azaltıp tehditlerin ise gözardı edilmeden fırsatlar yakalanmalıdır. Kırsal alanlarda üretilen ürün tüketicilerinin organik olan, kaliteli ve sağlıklı ürünler tüketme talebindeki artış, kırsal turizm talebinin yükselmesi, özel sektördeki kırsal alanlara yatırım götürme isteklerindeki artış ve özellikle küresel kaynak ve fon erişiminin rahat sağlanabilmesi Türkiye'nin yakalayabileceği fırsatlardan bazılarıdır.

SONUÇ

Ülkemizde uygulanan Kırsal Kalkınma Politikaları ile kırsal alanda yaşayanların geçimlilik seviyelerinin yükseltilmesi amaçlanmış ve buna uygun politikalar hayata geçirilmiştir. Ancak bu politikalarda uygulama alanında süreklilik sağlanamadığı için istenilen sonuca ulaşamamıştır. Kırsal alana hizmet götüren kuruluşların verimli çalışmada uzak olmaları bunun en önemli sebeplerindendir.

Planlı döneme geçişle birlikte kırsal kalkınmada ilk ciddi girişimlerde bulunulmuştur. Ancak bu girişimler kırsal alanların sosyal yapısını değiştirmekten uzak kalmıştır. Ülkede yaşanan ekonomik güçlükler politikaların topluma hitap etmesi Türkiye'nin kırsal kalkınmaya yeterince zaman ayıramaması kırsal alandaki sorunların çözülmesine engel olmuştur.

Cumhuriyetin ilk yılları ülke ekonomisi açısından bir toparlanma alt yapı geliştirme ve birçok alanda eksik olan yasal düzenlemeleri gerçekleştirme dönemi olmuş ve devletçilik politikaları öne çıkmıştır. 1960'lı yıllardan itibaren ise kalkınma çabalarının planlı bir yaklaşımla anlam kazanacağı fikri ile beş yıllık kalkınma planları hazırlanmaya başlanmıştır.

Kalkınma planlarında ülke dönemler halinde değerlendirilerek, analizler yapılarak, mevcut durumdan yola çıkılarak sorunlara yönelik çözümler oluşturularak yeni dönem öncesi politikalar hazırlanmıştır.

Kamu kesimini faaliyetleri kalkınma planları doğrultusunda belirlenmiştir. özel sektör için ise yol gösterici niteliktedir. Kalkınma planlarında, her plan döneminde kırsal nüfusun kalkındırılmasına yönelik çeşitli stratejiler belirlenmiş modeller oluşturulmuş ve kırsal bölgelerin ekonomik koşullarının iyileştirilmesi için tarım sektörüne yönelik destekleyici politikalar oluşturulmuştur.

Kalkınma planlarında Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerinin hızlandığı, 2000'li yıllarda daha çok işlerlik kazanmaya başlamıştır. Buna paralel olarak kırsal kalkınma konusunda Avrupa Birliği ile ilişkiler çerçevesinde gelişim göstererek nitelikli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

Avrupa Birliği'nin tarım sektörü ve kırsal alanlarla ilgili oluşturduğu Ortak Tarım Politikası'nın Türkiye açısından önemi gün geçtikçe artmıştır.

KAYNAKÇA

- Abuşoglu Ö., Ömer İnan, (1989) Kalkınmada Öncelikli Yörelere ve Bölgesel Gelişme İçin Bir Model, **TOBB Yayını**, Ankara.
- Açma, B. (1991) Gelişmiş Ülkelerin Azgelişmiş Bölgelerini Geliştirmeyi Amaçlayan Politikalarını İncelenmesi ve GAP Örneği, **İstanbul Ticaret Odası Yayınları**, 1991-7
- Ahner, D. (2006). Rural development policie in the european union. Directorate General for Agriculture and Rural Development, European Commission <http://abgs.gov.tr/index-php>. Avrupa Birliği. (E.T: 17.12.2008).
- Akın S (2008). Avrupa Birliği'nde Kırsal Kalkınmaya Yönelik Mali Yardımlar, Değişimler ve Türkiye'nin Uyum Çalışmaları. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aksoy, E., Uslu,K., ve Dede İ.,(2005). Türkiye'nin AB Kırsal Kalkınma Politikasına Uyum Çalışmaları, *Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Türktarım Dergisi*, Ankara.
- Aktan, R. (1978). **Türkiye İktisadı**. Ankara: AÜSBF Yayınları.
- Allen, John C., Filkins, R., Cordes, S., Smith, A. M., Jarecki, E., (1997), Rural Development Strategiesfor Nebraska: Results from the 1997 Annual Nebraska Rural Poll, University of Nebraska, Lincoln, s.7-8.
- Altundağ H. (2008). AB Kırsal Kalkınma Politikasında LEADER Yaklaşımının Yeri ve Türkiye'de Uygulamaya Dönük Yapılan Çalışmalar. Uzmanlık Tezi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Ankara.
- Anonim. 2005e. <http://www.unece.org/stats/rural/chapterII.pdf>, internet sitesinden alıntı yapılmıştır, (E.T: 13.06.2005).
- Anonim.2002b. http://www.ashanet.org/projectsnew/documents/419/ACRD_DESC.doc internet sitesinden alıntı yapılmıştır, (E.T: 09.06.2006)
- Anonim. 2006r. <http://economist.com/countries/China/>, internet sitesinden alıntı yapılmıştır, (E.T: 10.06.2006).
- Anonim (2007). Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu. V. Bileşen- Kırsal Kalkınma, http://www.avrupa.info.tr/AB_Mali_Destegi/2007_Sonrasi,Bilesenler.html?pageindex=5 (ET:26.07.2014)
- Anonim (2002). Avrupa'da Yenilenme, Türkiye'ye Etkisi ve AB Tarım Politikası. Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, Ankara

- Anonim (2002). Avrupa'da Yenilenme, Türkiye'ye Etkisi ve AB Tarım Politikası. Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, Ankara
- Anonim 2006b. Avrupa Komisyonu Web Sayfası. <http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&ndx=12&mnID=12&ord=3&subOrd=1> (E.T: 11.06.2006).
- Anonim. 2006j. http://www.hspc.org/policy_forums/pdf/Rural_proceedings_final.pdf, internet sitesinden alıntı yapılmıştır, son erişim tarihi 16.07.2006
- Anonim. 2006k. <http://gppop.dsu.nodak.edu>, internet sitesinden alıntı yapılmıştır, (E.T:11.07.2006)
- Atakan M. (1998). Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası ve Türkiye'nin Uyumu. Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Atılğan G (2004). Ortak Tarım Politikası 2003 Reformu. Tarım ve Mühendislik Dergisi, sa: 69-70-71, s36
- Avrupa Bilgi Merkezi, <http://www.gaziantepeic.org>, <http://www.gaziantepeic.org/index.php?sf=177>, (E.T:07.11.2014).
- Avrupa Birliği'ne Üyelik Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Politikası Raporu.(2002). Kırsal Kalkınma Çalışma Grubu, Ankara.s.9.
- Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikaları ve Değişim Eğilimleri, http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/e406957d45fcb6c_ek.pdf?tipi=14&sube, (E.T: 25.01.2017).
- Aytüre S. (2002). Küreselleşen Dünyada Avrupa Birliği'ne Girerken Türk Tarımı. Türk Tarım Dergisi, Sa: 143, s. 14-17
- Bakırcı, M. (2007). **Türkiye'de Kırsal Kalkınma Kavramlar, Politikalar, Uygulamalar**, Nobel Yay., Ankara.
- Bal, T.(2009). Dünyada ve Türkiye'de Kırsal Kalkınma Yaklaşımları, http://tufanbal.net/wp-content/uploads/2015/12/5.Hafta_K%C4%B1rsal-Kalk%C4%B1nma-Yakla%C5%9F%C4%B1mlar%C4%B1.pdf0 (E.T:02.02.2017)
- Başbakanlık (1964). Köy İşleri Bakanlığı Kuruluş Çalışmaları, Devlet Matbaası. Ankara.
- Başol, K. (2001). **Türkiye Ekonomisi**, Anadolu Matbaası, İzmir.
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, (2009). Kentleşme Şurası, Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu Raporu, Ankara.
- Boran, B. (1992). **Toplumsal Yapı Araştırmaları**, Sarmal Yayınları, Ankara.

- Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Ortaya Çıkışı ve Düünden Bugüne Gelişimi,
<http://www.planlama.org/index.php/boelgesel-kalknma-ajanslar3>
(E.T:25.01.2017)
- Can M (2007). Avrupa Birliğı Kırsal Kalkınma Programlarının Türkiye'nin Kırsal Kalkınması Açısından İncelenmesi: SAPARD ve IPARD Örneğı. Uzmanlık Tezi, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- Ceyhun, E. (1975). **Kalkınmada Köy Problemleri**: TODAİE Yayınları, Ankara.
- Christen, R. vd. , (2003). Guiding Principles on Regulation and Supervision of Microfinance, CGAP The World Bank Group Microfinance Consensus Guidelines,1-39.
- Civelek, A. Y. (2002). Zirai Kavramların Kullanımında Kargaşa, **Türk tarım Dergisi**, Ankara, TKB Yay. Dairesi Bşk. Matbaası, Sayı: 147.
- Constantinou A (2006). EU Rural Development Policy in Percpective, Perspectives for Turkish Agriculture and Rural Areas. AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu, İzmir.
- Cornia, A.G., (2006), “Pro-Poor Macroeconomics Potential and Limitation”, pp. 248-281. <http://www.repetitfind.ru/Literature/subjects/Pro-Poor-Macroeconomics-Potential-and-Limitations-Cornia.pdf>. (E.T:20.11.2015).
- Council Regulation (EC) No 1698/2005 of 20 September 2005 On Support For Rural Development By The European Agricultural Fund For Rural Development (EAFRD), http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2005.277.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2005:277:TOC (E.T:02.02.2016).
- Çağlar, Y. (1986). **Köy, Köylülük ve Türkiye'de Köy Kalkınması Sorunu**, Ankara, Ziraat Dergisi Yayınları.
- Çelik, Z. (2005). Planlı Dönemde Türkiye'deki Kırsal Kalkınma Politika ve Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme, Planlama 2005/2, http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/b13b2203029ed80_ek.pdf (E.T:20.06.2013).
- Çevik, B. ve Tekinel, O. (1998). **Kırsal Yerleşim Tekniğı**, Çukurova Üniv. Ziraat Fak. Yayınları, Adana.
- Çevik, B. (2000). Kırsal Kalkınmada Fiziksel Planlama ve Merkez Köy Yaklaşımı, **Tarım ve Köy Dergisi**, TKB Yay. Dairesi Bşk. Matbaası, Sayı: 131, 2000, s.41, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1962). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967), Ankara, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan1.pdf>, (E.T:15.03.2013).

- Devlet Planlama Teşkilatı, (1967). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968–1972), DPT Yayını, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1972). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977), Ankara,
<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/7/plan3.pdf>, (E.T:13.02.2018).
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1979). Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983), Ankara,.
<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/6/plan4.pdf>, (E.T:19.02.2018).
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1984). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989), Ankara,
<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/5/plan5.pdf>, (E.T:26.02.2018)
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1989). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994), Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1991). Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname,
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.540.pdf> (E.T:03.04.2018).
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1984). Kırsal Kalkınma, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı (1994). Kırsal Sanayi, 7. BYKP ÖİKR, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1995). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-200),
<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/3/plan7.pdf>, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2000). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kırsal Kalkınma Özel İhtisasa Komisyon Raporu, DPT:2522-ÖİK:538, Ankara,
<http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/oik538.pdf>, (E.T: 05.11.2014)
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2004). *Tarım Stratejisi* (2006-2010), Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2004–2006). Ön Ulusal Kalkınma Planı
<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/oukp.pdf>, (E.T.21.03 2016), s. 35.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2006). Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı Kırsal Alanda İşbirliği ve Örgütlenme Özel İhtisas Alt Komisyonu Raporu, Ankara,

http://plan9.dpt.gov.tr/oik16_1_kirsalisbirligi/_Toc132170119.,
(E.T:07.11.2014).

Devlet Planlama Teşkilatı, (2006). *Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi*, Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı, (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı, Ankara
<https://pbk.tbmm.gov.tr/dokumanlar/kalkinma-plani-9-genel-kurul.pdf>
(E.T:18.03.2018).

Devlet Planlama Teşkilatı, Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007–2013), Kırsal Kalkınma Politikaları Özel İhtisas Alt Komisyonu Raporu, Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı (2007-2013) Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, Ankara.
[http://kkp.tarim.gov.tr/sp/Ulusal_kirsal_kalkinma_stratejisi%20\(2007-2013\).pdf](http://kkp.tarim.gov.tr/sp/Ulusal_kirsal_kalkinma_stratejisi%20(2007-2013).pdf) (E.T:21.04.2017).

Devlet Planlama Teşkilatı, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/o-ukp/tanitim.ppt>,
(E.T.11.03.2016).

Devlet Planlama Teşkilatı, (2006) Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı, (2000). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara,
<http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/oik538.pdf>, (E.T:18.04.2008).

Devlet Planlama Teşkilatı, (2007). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Kırsal Kalkınma Politikaları Özel İhtisas Alt Komisyonu Raporu, Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı, (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007–2013), Kırsal Kalkınma Politikaları Özel İhtisas Alt Komisyonu Raporu, Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı, (2008). Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu, Kırsal Kalkınma Politikaları Alt Komisyon Raporu, Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı, (2008). Dokuzuncu Kalkınma Planı, Bölgesel Gelişme, Özel ihtisas komisyonu Raporu.
<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/zel%20ihtisas%20Komisyonu%20Raporlar/Attachments/10/oik702.pdf> (E.T:22.05.2018).

Dinler, Z. (1996). *Tarım Ekonomisi*, Ekin Kitabevi Yayınları, 36-40, Bursa.

Dinler, Z. (2005), *Bölgesel İktisat*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.

Doğanay, F. (2002). Türkiye’de Kırsal Yerleşmeler ve Geliştirilen Politikalar. *Planlama Dergisi*, 2(3).

Doğanay, F. (1993). *Kırsal Kalkınma*, DPT Yayınları, Ankara.

- Doğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, (2014-2020). Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi http://www.dap.gov.tr/content/DAP/DAPANAPLAN/PDF/ana_plan.pdf ,s.6 (E.T:30.09.2014)
- Dülgeroğlu E. (1988). Kalkınma Ekonomisi, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, Bursa.
- Ekonomi Ansiklopedisi, (1983). Paymaş Yayınları, İstanbul.
- Ellis, F. ve Biggs, S. (2001). Evolving Themes in Rural Development 1950s-2000s. *Development Policy Review*, 19(4), 437-448.
- Er, C. (2000). Tarım Kentleri ve Kırsal Kalkınma, **Tarım ve Köy Dergisi**, Ankara, TKB Yay. Dairesi Bşk. Matbaası, Sayı: 131
- Eraktan G. (2003). Dünden Bugüne Ortak Tarım Politikası Pazar ve Müdahale Politikaları Küreselleşme ve Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türk Tarım Politikaları Sempozyumu, s177-178, Gaziantep
- Eraktan, S. ve Eraktan G. (1985). **Devlet Tarafından Köye Götürülen Hizmetler**, Ankara, Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları, s.6.
- Eraktan, G. ve Ören, N., (2005). AB Ortak Tarım Politikası, Reform Süreci ve Türkiye'ye Etkileri.
- Eryılmaz, B. (2009). **Kamu Yönetimi**, Sözkesen Matbaacılık, Ankara.
- EUROPEAN COMMISSION (EC), (2003). Report of Rural Development In The European Union. EC yayını, 47 p., Brussels.
- Gençkol, M. (2003). Avrupa Birliği Mali İşbirliği Politikaları ve Türkiye. DPT Uzmanlık Tezleri, 2679, Eylül, Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/genckolm/malipoli.pdf>. (E.T:27.04.2014).
- Geray, C. (1968). Türkiye'de Dağ ve Orman Köylerinin Yerleşme Sorunları, V. İskan ve Şehircilik Haftası Konferansları, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Geray, C. (1974). Planlı Dönemde Köye Yönelik Çalışmalar, Sorunlar, Yaklaşımlar, Örgütlenmeler, TODAİE Yayınları, Ankara.
- Geray, C. (1999) [İslendirme Açısından Kırsal Gelişme Yöneltilerimiz](#), **Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi**, 63.
- Geray, C. (1999). Kırsal Kalkınma Yöneltileri, İlçe Yerel Yönetimi ve İlçe Köy Birlikleri Önerisi, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C:8, S:2, s.14.

- Glucksman J (2003). AB Genişleme Sürecinin Işığında Ortak Tarım Politikası. AB Genişleme Sürecinde Türkiye Tarımsal ve Kırsal Politikalar Sempozyumu, 37-38, Ankara.
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Stratejik Plan 2013-2017 <https://www.tarim.gov.tr/Sayfalar/StratejikPlan.aspx> (E.T:03.04.2018)
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, <https://www.tkd.gov.tr> (E.T:23.10.2014).
- Giray, F. H., Akın, A. ve Gün, S. *Kırsal kalkınmada yeni perspektifler*. http://www.agri.ankara.edu.tr/economy/1189_1205572781.pdf (E.T:04.04.2014)
- Girgin, İ. (2000). Kırsal Sanayi ve Kalkınma İlişkileri, *Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarım ve Köy Dergisi*, Ankara S.13, s.47-51.
- Gökçe, B. ve Diğerleri. (1993). Gecekondularda Ailelerarası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlarda Dönüşümü, Ankara, T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- Gönel, F. (2010). *Kalkınma Ekonomisi*, Efil Yayınevi, s.5,10,205.
- Güder G (2003). Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikaları ve Değişim Eğilimleri. AB Genişleme Sürecinde Türkiye-Tarımsal ve Kırsal Politikalar Sempozyumu, Kozan Ofset, s. 147, Ankara
- Güder, G. (1998). Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikaları ve Değişim Eğilimleri. Ankara. www.zmo.org.tr/etkinlikler/abgst03/10.pdf. (E.T:27.04.2016). (http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/e406957d45fcb6c_ek.pdf?tipi=14)
- Gülçubuk, B. (2005) AB ve Türkiye’de Kırsal Yapı ve Kırsal Kalkınma, http://www.wwf.org.tr/tr/docs/sunum_bulentgulcubuk.pdf, (E.T:22.04.2016).
- Gülçubuk, B. (2005). AB ve Türkiye’de Kırsal Yapı ve Kırsal Kalkınma, Ankara.
- Gülçubuk, B. (2006). Kırsal Kalkınma, *Türkiye’de Tarım. TKB yayını*, s. 69-94, Ankara
- Gülçubuk, B. (2006). Kırsal Kalkınma. F. Yavuz (der.). *Türkiye’de Tarım* (s.68-93). Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı Yay., Ankara.
- Gülçubuk, B. (2009) Kırsal Kalkınma Yaklaşımları ve Politika Değişimleri, http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/e443d6819ae22b2_ek.pdf
- Gülçubuk, B., Karabıyık, E., (2002). Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye’nin Kırsal Kalkınma Politikası ve Yükümlülükleri, Türkiye 5. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, (20 Eylül 2002),Erzurum.

- Günaydın, G. (2001). *Türkiye Kırsal Yerleşme Düzenine Yönelik Planlama Yaklaşımları*, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yay., Ankara.
- Günaydın, G. (2006). Avrupa Birliği Genişleme Sürecinde Türkiye Kırsal ve Tarımsal Politikalar, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara
- Günaydın, G. (2006). Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası Görüşü, Ankara, http://www.tarim.gov.tr/nisan_2008_e-bulten/nisan_e-bulten.doc. (E.T: 15.03.2012).
- Güneş, Y. (2005). Yeni Yasaya Gore Yerel Yönetim Birlikleri, *Türk İdare Dergisi*, Sayı:447, Haziran 2005, s.158
- Gürlük, S. (2001). Dünyada ve Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma, *Uludağ Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, Cilt:19, Sayı:4 Kış Dönemi Aralık 2001, Bursa.
- Hay, K. (2003). The Report of Rural Indicators and Rural Development. WG, Eurostat Doc. ESTAT/F5/DR3, 53 p., Luxembourg.
- Heilig, G., K., 2003. “Rural Development or Sustainable Development in China: Is China’s Rural Development Sustainable?”, Econlink Workshop: Ecosites, EcoCenters and the Implementation of European Union Environment and Sustainable Development Policies. Montpellier, France, 18-19 September, 2003, 6-11 p.
- Hill, B., “Rural Development Policies and Agricultural Adjustment”, Policy Reform and Adjustment Workshop, Withersdane Hall, Imperial College London, Wye Campus, 23-25 October 2003, <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/123456789/20329/1/cp03hi01.pdf>, s.3, (E.T:12.12.2017).
- Hütteroth, W.D. (1968). Ländliche Siedlungen im Südlichen Inneranatolien in den letzten vierhundert Jahren, Göttingen.
- IFAD, 2013, “IFAD's Engagement with Cooperatives: A Study in Relation to the United Nations International Year of Cooperatives. <https://www.ifad.org/documents/10180/702eeee1-3422-49f7-bf5f-345b798b6691> (E.T:21.01.2015).
- IFAD's strategy in The Gambia <http://operations.ifad.org/web/ifad/operations/country/home/tags/gambia> (E.T:01.02.2017).
- International Fund for Agricultural Development (IFAD), Annual Report 1999, <http://www.ifad.org/pub/ar/1999/e/toc.htm> (E.T:17.04.2014).

İçişleri Bakanlığı, Araştırma ve Etütler Merkezi, Kırsal Kalkınma ve Kırsal Alanda Örgütlenme,
http://www.arem.gov.tr/proje/yonetim/Koy_hizmetleri/Bolum1.pdf
(E.T.:21.06.2014).

İçişleri Bakanlığı, <http://www.migm.gov.tr> (19.10.2014). (YPK Kararı, 15.02.2006, Karar No:2006/3.)

İnan, Ç. (2007). Yıldız Dağları ve Çevresindeki Floradan Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma ve Ekoturizm Amacıyla Yararlanma Olanakları, Namık Kemal Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.

John. C. Allen ve ark. (1997), Rural Development Strategies for Nebraska: Results from the 1997 Annual Nebraska Rural Poll, University of Nebraska, Lincoln, s.7,8.

Juvančić L (2006). Challenges Ahead and Implications for Acceding Countries. International Conference on Agriculture and Rural Development, Topusko, Croatia

Kalkınma Bakanlığı,
<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/StratejikPlan/Attachments/2/20142018%20Stratejik%20Plan.pdf> (E.T:15.10.2014).

Kalkınma Bakanlığı,
<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/OzellhtisasKomisyonuRaporlari.aspx>,
(E.T:20.10.2014)

Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA), <http://www.ikg.gov.tr/tr-tr/ipa/ipagenel.aspx> (E.T:15.02.2017)

Kazgan, G. (2006). *Tanzimat'tan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul.

Keleş, R. (2000). *Kentleşme Politikası*, İmge Yayınları, Ankara.

Kerman, U. vd., (2012), “Türkiye’de Mahalli İdare Birlikleri”, Journal of Business Economics and Political Science, Voi:1, No:1, Haziran, ss. 65-82

Kılıçbay, A. (1991). *Türk Ekonomisi*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Kıray, M. (1971). Türkiye’de Köy ve Köylü Sorunlarına Kalkınma Planlarının Yaklaşımı, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, Ankara, Tarih Kurumu Basımevi.

Kıray, M. (1982). Toplumbilim Yazıları, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları*, Ankara

Köyşleri Bakanlığı. (1973). Cumhuriyetin 50. Yılında Köylerimiz, Ankara, Genel Yayınları Korkmaz, C.H. (2010). Uluslararası Yoksullukla Mücadele

Stratejileri Sempozyumu Deneyimler ve Fikirler Bildiri Kitabı, Yoksulluğa Karşı Grameen Bankası Seçeneği, ss. 292-300. <http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/data/542919b3369dc32358ee29bb/Sempozyum%20Bildiriler%20Kitab%C4%B1%20Cilt%20II.pdf> (E.T: 01.02.2017). No:219.

Kurtkan, A. (1968). **Köy Sosyolojisi**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Mantino F (2003). Rural Development Policies in the EU: The Main Progresses after Agenda 2000 and the Challenges Ahead. International Conference: Agricultural policy reform and the WTO: “where are we heading?” Inea, Italy

Mosse, D., Farrington, J. ve Rew, A. (1998). *Development as process: Concepts and methods for working with complexity*. London: Routledge. Rondinelli, D.A. (1983). *Development projects as policy experiments: An adaptive approach to development administration*. London: Methuen.

Nebraska, <http://www.musavirlikler.gov.tr/upload/CHI/NEBRASKA.pdf> (E.T:13.04.2014).

Oakley Peter, Garforth, Chris, (1985). Guide to Extension Training, FAO Training Series, <http://www.fao.org/docrep/t0060e/t0060e00.HTM> (E.T:15.01.2017).

Oktay, E., Çukur, T. (2004). AB’ne Aday Ülkelerin Tarım Sektörünün Birliğe Uyumunda Uygulanan SAPARD Projesi ve Konunun Türkiye Açısından Genel Bir Değerlendirmesi. Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, 16–18 Eylül, Tokat.

Olhan E. (2002). Türk Tarım Politikasının AB Ortak Tarım Politikası’na Uyum. **Türk Tarım Dergisi**, Ankara, TKB Yayınları, , sa: 143, s. 23

Oral, N. (2006). Türkiye Tarımında Kapitalizm ve Sınıflar, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yay., Ankara, http://www.zmo.org.tr/yayinlar/kitap_goster.php?kodu=71, (E.T:23.02.2013).

Ozankaya, Ö. (1971). Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür, Ankara, **Amme İdaresi Dergisi**, C.4, S.1, Ankara.

Ozankaya, Ö. (1975). **Toplumbilime Giriş**, Ankara, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi.

Ökten, Ş. ve Çeken, H. (2008). GAP Projesinin Türkiye'nin Kırsal Kalkınma Politikaları İçindeki Yeri ve Önemi. **Tarım Ekonomisi Dergisi**, 14(1), 13-22.

Ölçen, A.N. (2000). Halk Sektörü ve Köy-kentler, **Tarım ve Köy Dergisi**, Ankara, TKB Yay. Dairesi Bşk. Matbaası, Sayı: 131, s. 52–54.

- Övgün, B. (2011). *Türk Kamu Yönetiminde Yeni Bir Örgütlenme: Kalkınma Bakanlığı, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 66, No: 3, Ankara, ss. 263-281
- Özer, M. (1995). *İktisada Giriş*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:825, Eskişehir.
- Özgüven, A. (1988). *İktisadi Büyüme İktisadi Kalkınma Sosyal Planlama ve Japon Kalkınması*, Filiz Kitapevi, İstanbul.
- Roslan, Abdul-Hakim, Russayani, İsmail, Mohd Salfoul Zamzurl Noor, (2010). Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu Deneyimler ve Fikirler Bildiri Kitabı, “Yoksulluğun Azaltılması Programının Etkinliği: Malezya’dan Bir Örnek”, s. 103-119. <http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/data/542919b3369dc32358ee29bb/Sempozyum%20Bildiriler%20Kitab%C4%B1%20Cilt%20II.pdf> (E.T: 01.02.2017).
- Rosset, Peter, Lessons from the Green Revolution, Nisan, 2000 <http://www.soc.iastate.edu/sapp/greenrevolution.pdf>, (14.04.2014).
- Saraceno E (2004). Rural Development policies and the Second Pillar of the Common Agricultural Policy, 87th EAAE-Seminar. Assessing Rural Development of the CAP, Vienna.
- Sencer, M. (1982). *Osmanlı Toplum Yapısı*, May Yayınları, İstanbul.
- Sjoblom, Disa, Farrington, John, (2008), “The Indian National Rural Employment Gurantee Act: Will it Reduce Poverty and Boost the Economy?”, Overseas Development Institute Project Briefing, No 7, Ocak. <http://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/614.pdf> (E.T: 01.09.2015).
- SMEIJERS, Jac, “AB Yönetmelikleri Brüksel Bağlamında Kırsal Kalkınma” Sunusu, 12 Aralık 2006 Eşleştirme Projesi TR/2004/IB/AG/01, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2006, <http://www.kirsalkalkinma.tarim.gov.tr/uploads/turkish/presentations/seminer.ppt>, (E.T:08.11.2014).
- Soysal, M. (1976). Die Siedlungs-und Landschaftsentwicklung der Çukurova Erl. Geogr. Arb. Sonderband 4, Erlangen.
- Soysal, M. (1998). *Köy Sosyolojisi*, Adana, Çukurova Üniversitesi Yayınları.
- Sönmez, N. ve İ. Girgin, (1984). Kır Yerleşimlerinin Fiziksel Planlama İlkeleri, Türkiye’nin Kalkınmasında Köy ve Köylü Faktörü, Kırsal Bölge ve Kentleşme Problemleri Semineri, İstanbul, T.T.K. Derneği İstanbul Şubesi Yay.

- Süngü, S. (2004). Avrupa Birliği Mali Yardımlarının Topluluğa Yeni Katılmış ve Katılacak Olan Ülkelerle Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. Sayıştay Dergisi, 54, 96, Ankara. www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/icerik/der54m3.pdf (E. T: 27.04.2014).
- Tan S., Dellal D. (2003). *Avrupa Birliği'nde Ortak Tarım Politikası'nın İşleyişi ve Türk Tarımının Uyum Süreci*, TEAE Yayınları, Ankara.
- Tankut, H. R. (1939). *Köylerimiz: Bugün Nasıldır, Dün Nasıldı, Yarın Nasıl Olmalıdır*, Kenan Basımevi, Ankara.
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, (2004). II. Tarım Şurası, Tarımsal Yapıda Değişme ve Gelişmeler Komisyonu Raporu, Ankara. <http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/PDFLER/II.Komisyon.pdf>, (E.T:24.02.2014).
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyonu, II. Tarım Şurası Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyon Raporu, <http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/PDFLER/VIII.Komisyon.pdf>, (E.T: 05.11.2014)
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, http://www.tarim.gov.tr/arayuz/6/icerik.asp?efl=girisulusal_program.htm, (E.T:23.02.2014).
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyonu, a.g.r., s.39. http://www.tarim.gov.tr/arayuz/10/icerik.asp?efl=tarim_sektor/index.htm&curdir=\sanal_kutuphane\tarim_sektor&fl=turkiye_tarim.htm, (E.T:19.11.2014).
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, (2004). *II. Tarım Şurası: Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyon Raporu*, 2004, <http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/PDFLER/VIII.Komisyon.pdf>, (E.T: 29.11.2014).
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, (2003). Kırsal Kalkınma Çalışma Grubu, Avrupa Birliğine Üyelik Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Politikası Raporu, Ankara,
- The World Bank Documents and Report, <http://documents.worldbank.org/curated/en/1994/11/697923/reversing-spiral-population-agriculture-environmental-nexus-sub-saharan-africa> (E.T:16.04.2014).
- TMMOB, “Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikaları ve Değişim Eğilimleri”, <http://www.zmo.org.tr/etkinlikler/abgst03/10.pdf>, (E.T:7.11.2007), s.2.
- Tokgöz, E. (1991). Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi, Hacettepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Yay., Ankara.
- Tolunay, A. ve Akyol, A. (2006). Kalkınma ve Kırsal Kalkınma Temel Kavramlar ve Tanımlar, *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, 2, 118-126.

- Tuğ, A. (1975). *Kırsal Kalkınma Stratejileri*, DPT Yayınları No:1428. Ankara.
- Tunçdilek, N. (1953-54). Eskişehir Bölgesinde Yerleşme Tarihine Toplu Bir Bakış, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, S.15, s.189-208.
- Tunçdilek, N. (1967). *Türkiye İskan Coğrafyası, Kır İskanı (Köy Altı İskan Şekilleri)*, İstanbul, İstanbul Matbaası.
- Turan, K. (1975). Türk Tarım Toplumunun Sosyal Politika Açısından Merkez Köyler Projesi Uygulama Olanakları, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Ankara.
- Turhan, M. S. (2005), Avrupa Birliği Üyeliği Yolunda Kırsal Kalkınma Tedbirleri Uygulama Süresi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Türkdoğan, O. (1975). Köy-Kent Farklılaşması, Erzurum, *Atatürk Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, C.1, S.3.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2006) Türkiye İstatistik Yıllığı, Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları Yayın No:3063
- Tütengil, C. O. (1970). *Az Gelişmenin Sosyolojisi*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Tütengil, C. O. (1985). Sosyal Bir Yapı Olarak Türkiye’de Köy ve Meseleleri, *Köy Sosyolojisi Okuma Kitabı*, der. Oğuz Arı, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- Ulucan, B. (2007). *IPA Kırsal Kalkınma Ajansının Akreditasyonu*, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Uzmanlık Tezi.
- Vural, S. (1986). *Kalkınma Ekonomisi*, Beta Basım Dağıtım, İstanbul.
- World Bank, (2003), *Reaching the Rural Poor: A Renewed Strategy for Rural Development*, The World Bank, Washington D.C.
- Wray, L. Randall, (2007), “The Employer of Last Resort Programme: Could it Work for Developing Countries?”, ILO Economic and Labour Market Papers, Cenova.
- Yalan, E. (1963). Land Planning of The Agricultural Cooperative Villages, The Israel Rural Building Research Bureau, Israel.
- Yalçındağ, S. (1993). *Kırsal Kalkınma Projeleri ve Yerel Yönetimler*, Friedrich Ebert Vakfı, 2.baskı, İstanbul.
- Yıldırak, N. (1991). *Kırsal Kalkınma*, Ankara, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.

Yıldız, O. (2005). AB’de NUTS tanımlamaları ve Türkiye’de buna yönelik çalışmalar, Doktora semineri, 39 s., Ankara

Yüksel, A. (1996). *Yerel Yönetimler Birlikleri ve Vilayetler Hizmet Birliği*, Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt: 5, Sayı: 1, Ankara, ss. 39-42

<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/mwg-internal/de5fs23hu73ds/progress?id=asYPwj-t9CiqpyvpKwRkU-SXcSW6HGdjNWZtSXCFwVI>, (ET:01.02.2017).

<http://www.gap.gov.tr/Turkish/Dergi/D9152001/abbkp.html>, (E.T:26.11.2014).

<http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/kentlesme/kitap7.pdf> (E.T:09.03.2014).

<http://www.mevka.org.tr/Yukleme/Uploads/DsyztRP4R71201742232PM.pdf> (E.T:18/03/2018).

[http://kkp.tarim.gov.tr/sp/Ulusal_kirsal_kalkinma_stratejisi%20\(2007-2013\).pdf](http://kkp.tarim.gov.tr/sp/Ulusal_kirsal_kalkinma_stratejisi%20(2007-2013).pdf), (E.T:18.03.2018).

http://www.wwf.org.tr/tr/docs/sunum_bulentgulcubuk.pdf, (E.T:22.04.2016).

<http://www.zmo.org.tr/etkinlikler/6tk05/02gulcaneraktanson.pdf>, (E.T:04.01.2014).

<http://www.gap.gov.tr/Turkish/Tarim/kirsalk2.html>, (E.T:05.11.2014).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Mustafa AVŞAR
Doğum Yeri ve Tarihi : Niğde 23.01.1985
Medeni Hali : Evli
İletişim Bilgileri : 0506 401 80 39 (GSM)
m_avsar51@hotmail.com

EĞİTİM

1999-2002 Osmaniye Mehmet Akif Ersoy Lisesi
2004-2009 Niğde Üniversitesi/İktisat Bölümü
2009- Niğde Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/İktisat
ABD

İŞ DENEYİMİ

2011- Maliye Bakanlığı

YABANCI DİL

YAYINLARI

